

Potrebe i očekivanja studentskih predstavnika od novog Zakona o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama

Meštrović, Tin

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:315059>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-31**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru
Odjel za sociologiju
Sveučilišni diplomski studij
Sociologija

Tin Meštrović

**Potrebe i očekivanja studentskih predstavnika od novog
Zakona o studentskom zboru i drugim studentskim
organizacijama**

Diplomski rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru
Odjel za sociologiju
Sveučilišni diplomski studij
Sociologija

**Potrebe i očekivanja studentskih predstavnika od novog Zakona o studentskom
zboru i drugim studentskim organizacijama**

Diplomski rad

Student/ica:
Tin Meštrović

Mentor/ica:
izv. prof. dr. sc. Sven Marčelić

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Tin Meštrović**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Potrebe i očekivanja studentskih predstavnika od novog Zakona o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 9. studenog 2024.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Cilj i svrha istraživanja	3
3. Teorijski pregled	4
3.1. Olsonova teorija kolektivne akcije	4
3.2. Teorija participativne demokracije, Carole Pateman	5
3.3. Politička participacija u javnom odlučivanju, Benjamin Barber	8
4. Studentsko predstavništvo u europskom kontekst i kontekstu RH	10
5. Cilj istraživanja i istraživačka pitanja	15
6. Metodologija	15
7. Rezultati i rasprava	17
7.1. Nevidljivost i marginalizacija studentskih predstavnika u institucionalnom sustavu	17
7.2. Nesklad između očekivanja i stvarnosti studentskog predstavništva	25
7.3. Emocionalni i psihološki teret studentskog predstavništva	30
7.4. Strukturalna disfunkcionalnost i diskontinuitet u studentskom predstavništvu	34
7.5. Sinteza nalaza	41
8. Zaključak	44
9. Prilozi	47
9.1. Kodna matrica	47
9.2. Korišteni dijelovi Zakona	51
9.3. Protokol intervjua	54
10. Literatura	57

Potrebe i očekivanja studentskih predstavnika od novog Zakona o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama

Sažetak

Rad istražuje ključne izazove s kojima se suočavaju studentski predstavnici u sustavu studentskoga predstavljanja u Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na njihove potrebe i očekivanja od novog Zakona o studentskom zboru. Kroz analizu perspektiva studentskih predstavnika dobivenih kroz polu-strukturirani intervju istražuju se glavne prepreke s kojima se suočavaju u svakodnevnom radu, uključujući ograničene ovlasti, nedostatnu uključenost u donošenje važnih odluka te slabosti postojećeg zakonskog okvira. Istraživanje obuhvaća i analizu očekivanja studentskih predstavnika kako bi Zakon trebao osnažiti njihovu ulogu, proširiti njihove ovlasti i omogućiti kvalitetniju suradnju s upravom sveučilišta i resornim ministarstvom.

Ključne riječi: studentsko predstavništvo, studentske politike, zakonodavni okvir, intervju

The Needs and Expectations of Student Representatives regarding the New Law on Student Council and Other Student Organizations

Abstract

This paper examines the key challenges faced by student representatives within the student representation system in Croatia, with a particular focus on their needs and expectations regarding the new Student Union Act. Through an analysis of student representatives' perspectives gathered via semi-structured interviews, the primary obstacles encountered in their daily work are explored, including limited powers, insufficient involvement in significant decision-making processes, and weaknesses in the existing legal framework. The research also includes an analysis of student representatives' expectations for the law to strengthen their role, expand their powers, and facilitate more effective collaboration with university administrations and the relevant ministry.

Keywords: student representation, student policies, legislative framework, interview

1. Uvod

Studentsko predstavništvo na sveučilištima ima ključnu ulogu u oblikovanju demokratske kulture i osnaživanju studenata kao aktivnih građana. Uloga studentskih predstavnika i organizacija nije samo usmjerena na zastupanje interesa studenata, već i na stvaranje prostora za dijalog između akademske zajednice i drugih društvenih aktera (Luescher-Mamashela, 2012). Takvo predstavljanje potiče kritičko razmišljanje, omogućuje učenje o procesima donošenja odluka i promiče osjećaj odgovornosti prema zajednici (Bergan, 2004). Povezanost studentske participacije i demokratskog razvoja može se promatrati kroz povijesnu prizmu, gdje su studentski pokreti često djelovali kao katalizatori društvenih promjena, od prosvjeda protiv rata i diskriminacije, do zagovaranja prava na obrazovanje i reforme visokog obrazovanja (Altbach, 2006; Lipset & Altbach, 1967). Iz tog razloga kretanja studenata u sferi aktivizma i političke participacije iznimno su značajna za društvo, pogotovo kad se u obzir uzme da će trenutni studenti preuzeti najviša mjesta u društvu u budućnosti (Ilišin, 2008).

S obzirom na važnost studentskoga predstavništva, različiti modeli demokratske participacije nude okvir za njegovo razumijevanje i primjenu u akademskim institucijama. Carole Pateman (1970) u svom djelu „Participation and Democratic Theory“ ističe da demokracija nije samo sustav glasovanja i delegiranja ovlasti, već i proces koji uključuje aktivno sudjelovanje svih članova zajednice. Pateman naglašava kako participacija nije samo ključna za jačanje demokratskih institucija, već i za razvoj političke kompetencije i osjećaja pripadnosti. S druge strane, Manja Klemenčić (2014) u svojem istraživanju o studentskom aktivizmu i organiziranju u globalnom kontekstu pokazuje da studentska participacija omogućuje mladim ljudima da razvijaju svoje socijalne i političke vještine, ali i da doprinose društvenim promjenama.

U Hrvatskoj, Zakon o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama (NN 71/07) pruža institucionalni okvir koji regulira ulogu i djelovanje studentskih predstavničkih tijela na sveučilištima. Ovaj Zakon osigurava studentima formalne kanale za sudjelovanje u procesima odlučivanja čime se potiče transparentnost, odgovornost i uključivanje šire studentske zajednice u upravljanje sveučilištima. Time se ne samo omogućuje demokratski nadzor nad radom sveučilišta, već se razvija i osjećaj pripadnosti i aktivnog sudjelovanja u akademskoj zajednici ne samo po pitanjima programa, već i u pogledu studentskog smještaja, prehrane, financijskih potpora kao i ostalih pitanja koja utječu na kvalitetu života studenata. Određuju se i slobode djelovanja pri organiziranju raznih aktivnosti od interesa za širu

studentsku populaciju, uključujući konferencije, tribine, prosvjede, kulturne manifestacije, sportske događaje i ostale projekte koji doprinose osobnom i profesionalnom razvoju studenata. Zakon također kroz rad studentskih zborova može studentima približiti znanja i vještine iz područja organizacije, menadžmenta, liderstva i uključivanja u širu društvenu zajednicu doprinoseći aktivnom i konstruktivnom sudjelovanju u kreiranju akademskih i socijalnih politika. Studije poput onih koje je provela Klemenčič (2012) pokazuju da je kvalitetno studentsko predstavništvo povezano s većim zadovoljstvom studenata i poboljšanjem kvalitete obrazovnog iskustva. Također, Bergan (2003) naglašava da su sveučilišta koja aktivno uključuju studente u upravljanje uspješnija u stvaranju pozitivne akademske kulture i u odgovaranju na potrebe svojih zajednica. Stoga, studentsko predstavništvo nije samo formalnost, već i ključni element u izgradnji živeće demokracije i obrazovne izvrsnosti.

U ovom radu želi se analizirati ključne izazove s kojima se studentski predstavnici susreću u postojećem sustavu studentskog predstavljanja u RH te identificirati načine na koje novi Zakon o studentskom zboru može unaprijediti njihov položaj. U sljedećim poglavljima detaljno ćemo se osvrnuti na trenutne nedostatke zakonodavnog okvira, analizirati iskustva i stavove studentskih predstavnika te razmotriti moguće zakonske promjene koje bi mogle ojačati njihov utjecaj u donošenju odluka na sveučilištima. Također, istražiti ćemo kako se novi Zakon može usmjeriti prema poboljšanju komunikacije između studentskih predstavnika i sveučilišne uprave te kako može doprinijeti općenitom poboljšanju studentskog predstavnštva.

Rad se temelji na prikupljenim podacima kroz intervju sa studentskim predstavnicima. Uz intervju sa studentskim predstavnicima, svoje terensko iskustvo temeljim na metodi promatranja sa sudjelovanjem jer sam i sam djelovao u ulozi studentskog predstavnika kroz dva mandata 2019./2021. i 2021./2023. Kao relevantnu literaturu u radu koristio sam u najvećoj mjeri literaturu na engleskom jeziku koja mi je bila dostupna, uz napomenu da prema mojim saznanjima u Hrvatskoj slična istraživanja na temu Zakona o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama nisu provedena, osim rada Staničića i Fela (2021) s Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji se bavi Zakonodavnim uređenjem studentskog predstavnštva.

Rad je podijeljen na nekoliko poglavlja. U sljedećem dijelu ispisani su cilj i svrha istraživanja provedenoga za potrebe ovog diplomskog rada nakon čega slijedi pregled literature, uključujući i dosadašnja zapažanja na temu studentskog predstavnštva. Nakon toga, bit će prikazana metoda intervjuja koja se u ovom kvalitativnom radu koristila, kao i rezultati analize

prikupljenih podataka uz raspravu koja obrađuje doživljaje o studentskom predstavništvu i njegovoj regulaciji od strane samih studentskih predstavnika.

2. Cilj i svrha istraživanja

Cilj ovog istraživanja je identificirati ključne izazove s kojima se suočavaju studentski predstavnici na sveučilištima u Republici Hrvatskoj te bolje razumjeti njihove potrebe i očekivanja u kontekstu predstojećih promjena koje donosi novi Zakon o studentskom zboru. Istraživanje nastoji pružiti dublji uvid u strukturalne i operativne prepreke koje ograničavaju djelotvornost studentskih predstavničkih tijela, kao i u specifične probleme s kojima se susreću u svom svakodnevnom radu, poput nedostatka resursa, ograničenog utjecaja na donošenje odluka te izazova u komunikaciji s upravama sveučilišta i studentskom populacijom.

Svrha istraživanja je formulirati preporuke za unapređenje studentskoga predstavništva kroz analiziranje postojećeg stanja i predviđanje potencijalnih učinaka novog zakonskog okvira na rad studentskih zborova. Razumijevanjem očekivanja i potreba studenata, istraživanje ima za cilj potaknuti dijalog između ključnih dionika: studenata, sveučilišta i zakonodavca kako bi se osiguralo da zakonodavne promjene odgovaraju stvarnim potrebama studenata te poboljšaju njihovu sposobnost za aktivno i učinkovito sudjelovanje u procesu odlučivanja na sveučilištima. Na taj način istraživanje doprinosi širem razumijevanju važnosti participativne demokracije u obrazovnim institucijama i pruža smjernice za jačanje studentskog glasa u donošenju politika koje ih se izravno tiču.

3. Teorijski pregled

3.1. Olsonova teorija kolektivne akcije

Osim participativne demokracije, studentsko predstavništvo također proizlazi iz teorije kolektivne akcije, koja objašnjava kako i zašto pojedinci unutar grupa djeluju u zajedničkom interesu. Mancur Olson, jedan od najvažnijih teoretičara ove teorije, tvrdi da, iako bi bilo racionalno za pojedinca da ne doprinosi kolektivnom cilju jer će koristi od tog cilja biti dostupne svima, stvaranje funkcionalnog predstavničkog tijela poput studentske organizacije zahtijeva motiviranje pojedinaca da se aktivno uključe. Olson (1971.) u svojoj knjizi "Logika kolektivne akcije" objašnjava ključne izazove koji se javljaju kada veliki broj ljudi pokušava zajednički ostvariti neki cilj. Prema njegovoj teoriji, u velikim grupama pojedinci često izbjegavaju sudjelovati u zajedničkim naporima, osim ako nisu primorani ili dodatno potaknuti. To se događa zato što svaka osoba zna da će koristi od ostvarenog cilja biti jednako dostupne svima, bez obzira na to koliko su pojedinačno doprinijeli. Ovaj problem, poznat kao "problem slobodnog jahača", često se manifestira u situacijama kada je potrebno osigurati javna dobra poput čistog zraka ili javne sigurnosti. Olson smatra da racionalni pojedinci neće dobrovoljno sudjelovati u stvaranju ili održavanju takvih dobara jer znaju da će u njima uživati čak i ako sami ne doprinesu, što dovodi do manjka inicijative i nedovoljnog financiranja.

Olson (1971.) nadalje ističe da veličina grupe igra ključnu ulogu u njezinoj sposobnosti da se organizira i postigne zajednički cilj. U velikim grupama pojedinačni doprinos svakog člana je relativno manji, što smanjuje motivaciju za sudjelovanje. Također, u velikim grupama teže je koordinirati aktivnosti i kontrolirati "slobodne jahače". Iako altruizam, moralni imperativi ili patriotizam mogu potaknuti ljude na sudjelovanje, Olson smatra da to često nije dovoljno da prevlada racionalnu kalkulaciju osobne koristi. Paradoksalno, Olson također primjećuje da često manja grupa pojedinaca snosi veći teret u ostvarivanju ciljeva u velikim grupama jer je doprinos svakog člana lakše vidljiv i značajniji. Primjer u studentskom predstavništvu je djelovanje velikog tijela poput skupštine u kojoj pojedinci doprinose minimalno i onda manje grupe poput predsjedništva ili odbora u kojem pojedinci daju veći doprinos jer je njihov rad vidljiviji. Stoga Olsonova teorija ističe potrebu za dodatnim mehanizmima poticaja ili prisile kako bi kolektivna akcija bila uspješna, što je od posebne važnosti za politike javnog sektora, ekonomiju i sociologiju.

Olsonova teorija naglašava da, bez odgovarajućih poticaja ili mehanizama, pojedinci često izbjegavaju sudjelovanje u aktivnostima koje vode do zajedničkih ciljeva jer procjenjuju

da njihovo osobno sudjelovanje neće bitno utjecati na ishod, ali će im oduzeti vrijeme i resurse. U kontekstu studentskog predstavništva, ova teorija objašnjava zašto je potrebno stvoriti strukture, poticaje ili sustave nagrađivanja koji će potaknuti studente na sudjelovanje u radu svojih tijela kao što je: stjecanje mreže kontakata, priznanje od strane akademske zajednice ili primjerice poboljšanje profesionalnih vještina koje pridonose pri kasnijem zaposlenju. Na taj način bi se potaknulo širu studentsku populaciju da se uključi u kolektivne aktivnosti i osiguralo da njihovi kolektivni interesi budu učinkovito zastupljeni i promicani.

3.2. Teorija participativne demokracije, Carole Pateman

Teorija participativne demokracije, koju su oblikovali teoretičari poput Carole Pateman, temelji se na ideji da svi građani trebaju imati priliku sudjelovati u donošenju odluka koje utječu na njihov život. Na sveučilištima, studenti su ključni akteri obrazovnog procesa, pa je participacija u donošenju odluka o obrazovnim politikama, standardima i studentskim pravima od vitalne važnosti. Participativna demokracija zagovara uključivanje studenata u rasprave o pitanjima poput kurikuluma, financiranja i standarda, čime se povećava transparentnost u upravljanju sveučilištima i odgovornost prema studentskoj populaciji. U ovom poglavlju se nalaze neke od polazišnih točaka takve participativne demokracije kroz rad Carole Pateman.

Pateman (1970.) kritizira tradicionalne teorije demokracije, osobito liberalne i elitističke pristupe, koji ulogu građana u demokraciji svode na povremeno glasanje i delegiranje ovlasti političkim elitama. Prema njezinom mišljenju, takvi modeli smanjuju stvarnu moć građana, stvaraju apatiju i osjećaj otuđenja te podrivaju temelje demokracije. Pateman se stoga zalaže za participativnu demokraciju, u kojoj građani aktivno sudjeluju u donošenju odluka na svim razinama društva, od lokalnih zajednica do nacionalne politike. Zagovara model participativne demokracije koji podrazumijeva kontinuirano i direktno sudjelovanje građana u političkim procesima, ne samo kroz izbore, već i kroz svakodnevno političko djelovanje. Ona vjeruje da takav model omogućava građanima da razviju političke vještine, osjećaj odgovornosti i pripadnosti, što jača samu demokraciju i osigurava da vlast odražava volju naroda. Istodobno, Pateman kritizira predstavničku demokraciju, zbog njene ovisnosti o malom broju političkih elita koje donose ključne odluke. Takvi modeli, prema njezinom mišljenju, ne pružaju građanima stvarne mogućnosti utjecaja na odluke koje utječu na njihov svakodnevni život. Pateman također naglašava obrazovnu vrijednost participacije, tvrdeći da aktivno sudjelovanje

građana pomaže u razvoju političke kompetencije, jačanju društvene kohezije i povjerenja u demokratski proces.

U drugom poglavlju knjige "Participation and Democratic Theory", Carole Pateman (1970.) istražuje misli i ideje tri ključna teoretičara: Jean-Jacquesa Rousseaua, Johna Stuarta Milla i G. D. H. Colea. Svi oni na različite načine doprinosili razvoju participativne teorije demokracije. Pateman koristi njihove ideje kako bi oblikovala i podržala svoj argument u korist participativne demokracije, gdje građani imaju aktivnu i direktnu ulogu u procesu donošenja odluka.

Jean-Jacques Rousseau bio je jedan od teoretičara koji su oblikovali ideju participativne demokracije, snažno zagovarajući izravno sudjelovanje građana u političkom životu. U svom ključnom djelu "Društveni ugovor", Rousseau postavlja temeljne principe političke teorije u kojoj tvrdi da je jedini legitimni politički poredak onaj koji omogućuje svim građanima direktno sudjelovanje u donošenju zakona. Za Rousseaua, zakoni trebaju odražavati "opću volju" – kolektivni interes zajednice, koji se može ostvariti samo ako građani sami sudjeluju u njihovom stvaranju, a ne preko predstavnika. Rousseauova ideja participativne demokracije počiva na uvjerenju da samo kroz aktivno sudjelovanje građani mogu zadržati svoju slobodu i autonomiju, jer time izravno utječu na donošenje odluka koje oblikuju njihov svakodnevni život. On smatra da ako građani ne sudjeluju u političkom procesu, oni postaju podložni tuđem autoritetu i interesima, što narušava njihovu slobodu. Stoga, Rousseau naglašava važnost političkog sudjelovanja kao nužnog sredstva za očuvanje osobne i kolektivne slobode, vjerujući da je svako udaljavanje od direktne demokracije korak prema političkom otuđenju i nejednakosti. Njegove ideje postavile su temelje za kasnija razmatranja demokracije kao sustava koji teži maksimalnom uključivanju građana u političke procese.

John Stuart Mill, jedan od najutjecajnijih filozofa i političkih teoretičara 19. stoljeća, također podržava ideju participacije u demokratskom sustavu, ali iz perspektive koja naglašava važnost obrazovne dimenzije demokracije. U svojim djelima, posebno u "O slobodi" i "Razmatranja o predstavničkoj vladi", Mill ističe da političko sudjelovanje nije samo pitanje prava i pravednosti, već i ključno sredstvo za osobni i kolektivni razvoj. Mill smatra da sudjelovanje u političkom životu omogućava pojedincima da razvijaju svoje intelektualne i moralne sposobnosti, potičući ih da se informiraju, raspravljaju i preuzmu odgovornost za svoje odluke i djelovanja. Za Milla, demokracija je više od mehanizma za postizanje političke pravednosti; ona je također alat za obrazovanje građana. Aktivna participacija u političkom

procesu, prema Millu, pomaže građanima da postanu obrazovaniji, svjesniji društvenih problema i sposobniji za kritičko razmišljanje. On vjeruje da kroz sudjelovanje u raspravama i donošenju odluka građani postaju aktivni, a ne pasivni članovi društva, što je ključno za očuvanje slobode i društvenog napretka. Međutim, Mill također prepoznaje da nisu svi oblici participacije jednako poželjni; smatra da bi neki trebali biti ograničeni ili regulirani kako bi se osigurala kompetentnost u donošenju političkih odluka. Prema Millu, demokracija može funkcionirati samo ako su sudionici dovoljno informirani i sposobni za promišljeno rasuđivanje, stoga predlaže određena ograničenja i uvjete koji bi osigurali da politička participacija vodi prema istinskom napretku društva, a ne ka kaosu ili nekompetenciji, odnosno smatra da demokracija može funkcionirati jedino ako su sudionici dovoljno informirani i sposobni za promišljeno rasuđivanje. Prvo, Mill naglašava važnost obrazovanja kao preduvjeta za glasanje, smatrajući da pravo glasa ne bi trebalo biti automatski dodijeljeno svima, već samo onima koji imaju dovoljno znanja i razumijevanja političkih pitanja. Također, predlaže ideju ponderiranog glasanja, gdje bi glasovi obrazovanijih građana imali veću težinu kako bi se smanjila opasnost od donošenja odluka na temelju neznanja ili manipulacije. Mill sugerira da bi određene skupine, poput nepismenih ili onih nezainteresiranih za javne poslove, trebale biti isključene iz glasanja, jer smatra da samo oni koji su istinski zainteresirani i informirani mogu donositi odgovorne političke odluke. Također, Mill se protivi potpunoj izravnoj demokraciji, upozoravajući da bi ona mogla dovesti do kaosa zbog toga što građani nemaju vremena, sklonosti ili sposobnosti da se bave složenim javnim pitanjima. Umjesto toga, zagovara predstavničku demokraciju, gdje izabrani predstavnici, kao kompetentniji i bolje informirani pojedinci, donose odluke u ime građana. Millovi prijedlozi odražavaju njegovu želju da se očuva racionalnost i kompetencija unutar demokratskog sustava, smatrajući da je to ključno za osiguranje napretka društva.

George Douglas Howard Cole doprinosi participativnoj teoriji demokracije kroz svoju viziju industrijske i ekonomske demokracije. On smatra da prava demokracija ne bi smjela biti ograničena isključivo na političku sferu, već bi trebala obuhvaćati sve aspekte društvenog i ekonomskog života. Uvjeren je da radnici, kao oni koji svakodnevno sudjeluju u proizvodnji, najbolje razumiju potrebe i izazove svog posla, te da bi im se stoga trebala pružiti stvarna moć da odlučuju o poslovnim strategijama i načinima proizvodnje kroz samoorganiziranje. On je zamislio stvaranje radničkih vijeća i drugih participativnih tijela unutar svake industrije ili radne organizacije, koja bi radnicima omogućila da kolektivno odlučuju o poslovima i proizvodnji. Smatrao je sindikate ključnim instrumentima za ostvarenje industrijske

demokracije i radničke kontrole nad sredstvima proizvodnje. On je vjerovao da sindikati ne bi trebali samo zastupati radnike u pregovorima o plaćama i radnim uvjetima, već bi trebali igrati aktivniju ulogu u organiziranju radnika i stvaranju novih struktura moći unutar radnih mjesta. Prema Coleu, sindikati bi trebali preuzeti odgovornost za uspostavu radničkih vijeća i drugih participativnih tijela koja bi omogućila radnicima da sudjeluju u donošenju odluka unutar svojih poduzeća. Svako radničko vijeće bilo bi sastavljeno od predstavnika radnika koji bi bili izabrani i odgovorni radničkoj zajednici, osiguravajući tako da interesi radnika budu u središtu donošenja odluka. Ova participativna struktura trebala bi zamijeniti hijerarhijski, kapitalistički model u kojem odluke donose vlasnici kapitala ili menadžeri.

3.3. Politička participacija u javnom odlučivanju, Benjamin Barber

Benjamin Barber (2003.) u svojoj knjizi "Strong Democracy: Participatory Politics for a New Age" naglašava da bi politička participacija trebala biti kontinuirana i obuhvaćati sve razine vlasti. Prema Barberu, građani ne bi trebali biti uključeni samo u povremenim izborima ili političkim kampanjama, već bi trebali aktivno sudjelovati u svim aspektima političkog života na stalnoj osnovi. On predlaže da se građani redovito konzultiraju o važnim pitanjima, sudjeluju u raspravama i imaju stvarnu priliku utjecati na odluke koje oblikuju njihov svakodnevni život. Kritizira liberalnu demokraciju koja prema njemu dovodi do stvaranja politički nezainteresiranog društva kroz poticanje apatije i pasivnosti građana. Naziva liberalnu demokraciju „slabom demokracijom“ jer se temelji na politici na povjerenja, u kojoj se građani više usredotočuju na kontrolu i nadzor nego na sudjelovanje. Prema njegovom mišljenju takva demokracija odvaja građane, svodeći ih na izolirane pojedince umjesto da ih ujedini kroz zajedničke političke ciljeve.

Barber predlaže alternativu u vidu "jake" demokracije, demokracije koja potiče aktivno sudjelovanje građana u političkom životu. On ističe da je za "jaku" demokraciju potrebna aktivna građanska zajednica u kojoj su građani osnaženi za stvarno odlučivanje i sudjelovanje u upravljanju zajednicom. Barberova ideja "jake" demokracije inspirirana je idealima antičke republike, u kojoj su građani neposredno sudjelovali u politici, ali je prilagođena modernom društvu. On prihvaća suvremene izazove pluralizma i konflikta, smatrajući da ih "jaka" demokracija ne samo tolerira, već ih aktivno koristi za unapređenje društva. Barberova jaka demokracija nije suprotstavljena predstavničkoj demokraciji jer on ne zagovara njezino

ukidanje, već ističe potrebu za osvježenjem kroz jače građansko sudjelovanje. U takvoj demokraciji građani ne bi bili samo nadzornici vlastitih prava i izolirani pojedinci već susjedi koji se udružuju kroz zajedničke razgovore i djelovanje za opće dobro.

Na lokalnoj razini, Barber (2003.) vjeruje da bi građani trebali imati stvarnu moć kroz gradska vijeća i lokalne skupštine koje donose odluke koje izravno utječu na njihove zajednice. Na regionalnoj razini, građani bi trebali biti uključeni u donošenje odluka koje prelaze lokalne granice, kao što su pitanja vezana uz regionalni razvoj ili prometnu infrastrukturu. Na nacionalnoj razini, Barber naglašava potrebu za većim angažmanom građana u formuliranju politika koje utječu na cijelu zemlju, uključujući mehanizme kao što su referendumi ili građanski savjetodavni paneli. Barberova ideja o kontinuiranoj participaciji uključuje i organiziranje javnih rasprava i foruma gdje građani mogu izraziti svoje stavove i prijedloge. Također, on ističe važnost obrazovanja i obuka za građane kako bi mogli donositi informirane odluke, te uspostavljanje mehanizama kontrole i povratnih informacija kako bi se osigurala odgovornost. Njegova vizija participativne demokracije ima za cilj jačanje demokratskog procesa stvaranjem sustava u kojem građani ne samo da glasaju, već aktivno sudjeluju u kreiranju i nadzoru politika, čime se potiče veći osjećaj pripadnosti i odgovornosti u zajednici.

4. Studentsko predstavništvo u europskom kontekst i kontekstu RH

Zakonodavni okviri koji reguliraju studentske organizacije igraju ključnu ulogu u oblikovanju političke participacije studenata i njihove uloge u društvenim procesima. Razlike u zakonodavstvu između europskih zemalja često rezultiraju varijacijama u razini učinkovitosti i utjecaja studentskih organizacija. Kad govorimo o općenitom uključivanju studenata pri stvaranju studentskog prostora visokog obrazovanja (EHEA), koji je vođen Bolonjskim procesom, studenti su bili uključeni od samoga početka preko svojih predstavničkih tijela poput Europske studentske unije (ESU), prethodno poznate kao Europski studentski međunarodni ured (ESIB). Europski prostor visokog obrazovanja se razvio u kontekstu globalizacije i ekonomije zasnovane na znanju s ciljem da Europska unija postane najkonkurentnija ekonomija kad je u pitanju obrazovanje (Palma i sur, 2023).

Kao rezultat toga, visoko obrazovanje postalo je otvorenije prema društvu, pri tom se studenti smatraju dionicima u osiguranju kvalitete, dok sami studenti tvrde da sudjelovanje daleko zaostaje za onim prvotnim namjerama koje su izražene u političkim dokumentima. I na nacionalnoj i na institucionalnoj razini primjećuje se da studenti nisu smatrani ravnopravnima i partnerima u praksi. Pozicija studenata je osnažena na političkoj razini ali stvarna uključenost još uvijek nije realnost (ESU, 2018). Prema Palmi i suradnicima (2023) pod pritiskom globalne ekonomske konkurencije, Bolonjski proces prihvatio je neoliberalne politike i agendu novog javnog menadžmenta, što je pretvorilo europska sveučilišta iz autonomnih institucija u korporacije ili konkurentne poslovne jedinice. Također, Bolonjski proces je otvorio novi okvir za suradnju i participaciju studenata u razmjeni iskustava s drugim studentima i predstavnicima kroz posredovanje ERASMUS programa i studentskih razmjena (Teichler, 2012).

U europskom kontekstu, ESU se istaknuo kao značajan izvor informacija o sudjelovanju studenata u upravljanju visokoškolskim ustanovama. Prethodno je istaknuto kako su predstavničke strukture studenata prepoznale nesklad između idealnog i stvarnog sudjelovanja, a kasnija publikacija ESU-a iz 2018. godine dodatno opisuje probleme koji ograničavaju sudjelovanje studenata. Na temelju tih izvještaja Palma (2021.) navodi nekoliko ključnih problema studentskog predstavništva u Europskim zemljama. Prvi problem je nedovoljna obuka i podrška studentima u upravljanju što otežava njihovu pripremu i sudjelovanje u procesima odlučivanja. Nadalje, studenti često nemaju pristup ključnim informacijama unutar institucija, što dodatno otežava njihovu ulogu i pretpostavlja da sudjeluju s nepotpunim informacijama. Problem je i vrijeme koje studenti provode unutar institucije, što stvara visoku

fluktuaciju predstavnika koji se stalno mijenjaju. Naposljetku problem su akademske obveze koje studenti imaju kao i odnos s profesorima gdje se ponekad smatra kako bi neka kritika mogla imati negativan učinak na akademsko postignuće studentskih predstavnika.

Jedan od glavnih problema koji se često javlja u zakonodavnim okvirima vezanim za studentske organizacije jest ograničena autonomija koju im pružaju. U mnogim državama, sveučilišta ili vlade zadržavaju značajnu kontrolu nad studentskim organizacijama, posebno u pogledu financiranja i odlučivanja o pitanjima od interesa za studente. To m

ože ograničiti neovisnost studentskih organizacija i smanjiti njihov stvarni utjecaj na procese donošenja odluka. U Njemačkoj se nacionalni studentski zbor suočio s potrebom za profesionalizacijom svog djelovanja kako bi odgovorio na rast članova i povećane zahtjeve za učinkovitom koordinacijom. Politika je do 2001. bila oblikovana kroz radne skupine ali zbog njihove česte neučinkovitosti taj rad bi padao na izvršni odbor koji bi postao pretrpan (Jungblut i Weber, 2012). Prilikom profesionalizacije izvršni odbor je dobio veće ovlasti u nadzoru zaposlenika ali to je povuklo pitanje očuvanja volonterskog rada unutar studentske reprezentacije. To je rezultiralo time da se 2007. predlaže ukidanje organizacije zbog percipiranog nedostatka političke moći i neispunjavanja očekivanja u smislu zastupanja studentskih interesa i njihovih prosvjeda. Naredne godine sve se riješilo odlukom Skupštine da se osiguraju veća sredstva za profesionalno osoblje čime se nastavio jačati profesionalni profil studentskog predstavništva.

U nekim slučajevima detektiran je problem nedostatka jasnih i konzistentnih zakonodavnih okvira koji reguliraju rad studentskih organizacija. Na primjer, u nekim državama zakonodavstvo nije dovoljno specifično kada se radi o pravima studenata ili je nedovoljno razvijeno kako bi se omogućilo učinkovito predstavljanje studenata. To može rezultirati time da se studentske organizacije suočavaju s dilemom pri kojoj je potrebno odabrati lobiranje za željene promjene ili masovne studentske mobilizacije koje bi poteknule promjene. Na sličnom su se putu našli studentski predstavnici u Poljskoj nakon izmjena Zakona jer se također počelo razmišljati o djelomičnoj profesionalizaciji studentsko predstavništva ali u tome Antonowicz i suradnici (2014.) vide potencijalne probleme jer profesionalizacija iako dovodi do izgradnje odnosa s javnim vlastima kroz stručnost, također predstavlja problem za tradicionalne studentske organizacije koje se suočavaju s poteškoćama u mobilizaciji studenata zbog njihove individualizacije i manjeg društvenog angažmana. Naposljetku Antonowicz i suradnici (2014.) smatraju kako će studentsko predstavništvo u Poljskoj nastaviti jačati u smjeru

menadžerijalizma, gdje će se izgubiti komponenta društvenog djelovanja i da će se više isticati komponenta političkog lobiranja umjesto mobilizacije studenta.

Kad se ne bi promatralo izravno studentsko predstavništvo, nego kad bi se promatralo malo šire, u kontekstu u kojem studentsko predstavništvo jest onda bi primijetili šire promjene u sustavima visokog obrazovanja u Europi. U kontekstu tih promjena, različiti faktori, poput internacionalizacije, masifikacije obrazovanja i reformi usmjerenih na Bolonjsku reformu, oblikuju sustave visokog obrazovanja koji potom oblikuju i ostale sfere poput studentskog predstavništva koji je sastavni dio visokog obrazovanja.

Na temelju različitih istraživanja, vidljivo je da mladi generalno pokazuju distanciranost prema institucionalnoj politici, dok su skloniji izvaninstitucionalnim oblicima djelovanja, često s radikalnijim stavovima. Međutim, studenti, kao posebna podskupina mladih, pokazuju veći interes za politiku i spremniji su sudjelovati u formalnim političkim akcijama, uz istovremenu podršku civilnom društvu i izraženiju profiliranost političkih preferencija (Ilišin, 2008, prema Kovačić 2014). Kada se razmatra politička participacija mladih u Hrvatskoj, situacija nije uvelike drugačija od međunarodnih trendova. Studenti, kao društvena grupa, pokazuju veću sklonost političkom sudjelovanju od ostatka mladih, ali i dalje su podzastupljeni u političkim tijelima, posebice na nacionalnoj razini. Na lokalnoj i regionalnoj razini, studenti su prisutniji u jedinicama lokalne samouprave, no njihova participacija opada što je razina vlasti viša. To se objašnjava činjenicom da studenti, zbog obveza na studijima, nisu u mogućnosti u potpunosti se posvetiti dužnostima u zakonodavnim, izvršnim ili sudbenim tijelima (Kovačić 2014).

Najčešći oblik institucionaliziranog studentskog predstavljanja odvija se putem studentskih predstavnika ili studentskih organizacija, koje prvenstveno služe predstavljanju i zaštiti interesa cijelog studentskog tijela (Klemenčić, 2012). U Republici Hrvatskoj te organizacije poznate su pod nazivom Studentski zborovi. Postoji niz razlika u razinama organiziranja, formalizacije, institucionalizacije, birokratizacije i profesionalizacije ovih tijela. Prema Klemenčić (2012), studentske organizacije mogu djelovati kao interesne skupine, u kojima profesionalne strukture koriste lobiranje, usluge stručnjaka i politička zastupanja kao alate za ostvarivanje svojih ciljeva. Alternativno, studentske organizacije mogu funkcionirati kao socijalni pokreti sa slabijom organizacijskom strukturom, ali snažnom aktivnom participacijom u prosvjedima i drugim oblicima direktne akcije (Klemenčić, 2012).

U Hrvatskoj, model djelovanja Studentskih zborova često je hibrid ovih dvaju pristupa, uz dodatne elemente karakteristične za volonterske organizacije, poput povremene neorganiziranosti i sklonosti pasivnosti. Studentski zborovi ponekad se pridružuju prosvjedima ili lobiraju kroz različite političke kanale, ali mnogo češće sudjeluju u tišim pregovorima s ključnim akterima, poput Ministarstva obrazovanja. Uloga države, odnosno Vlade, ključna je u prepoznavanju važnosti uključivanja studentskih predstavnika u procese donošenja odluka o studentskim politikama, bilo formalno ili neformalno (Klemenčić, 2012). Uz Klemenčić, Barber (2003) naglašava važnost kontinuirane participacije građana, uključujući studente, u političkim procesima kako bi se osigurala demokratičnost sustava. Podupirući ovu tezu, Pateman (1970) ističe važnost inkluzivnih institucija koje omogućuju sudjelovanje različitih skupina i zagovara participativne modele koji osnažuju demokraciju kroz aktivnu uključenost građana u odlučivanje. U takvom okviru, studenti nisu samo pasivni primatelji obrazovnih usluga, već aktivni sudionici u kreiranju politika koje utječu na njihove živote, gdje njihovo sudjelovanje donosi legitimaciju zakonskih odredbi, stručnu ekspertizu i društvenu kontrolu članova zajednice. Zauzvrat, vlasti mogu pružiti financijsku, materijalnu i simboličku podršku studentskim organizacijama, stvarajući tako obostrano koristan odnos (Klemenčić, 2012).

U Republici Hrvatskoj sukladno Zakonu o Studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama iz 2007. studenti koji se odluče baviti predstavljanjem drugih studenata moraju biti izabran na studentskim izborima. U 1. Članku tog Zakona se studentski zbor definira kao tijelo kroz koje studentski predstavnici djeluju:

„Studentski zbor - studentsko izborno predstavničko tijelo koje štiti interese studenata, sudjeluje u odlučivanju u tijelima visokog učilišta i predstavlja studente u sustavu visokog obrazovanja.“ (Zakon o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama, NN 71/2007)

Ustrojstvo Studentskog zbora se blago razlikuje ovisno o strukturi samog sveučilišta na kojem studentski zbor djeluje. Sveučilišta u Zadru, Puli i Dubrovniku su integrirana sveučilišta i nemaju sastavnice u vidu fakulteta već samo imaju odjele kao jedinice ustroja. Ostala Sveučilišta kao podsastavnice Sveučilišnog Studentskog zbora imaju Fakultete koji imaju svoje Studentske zborove jer je takav i sam ustroj sveučilišta koja imaju fakultete kao podsastavnice. Na taj način studenti biraju predstavnike dva puta i to na način da se prvo biraju predstavnici koji predstavljaju odjel ili odsjek, te oni između sebe odabiru Predsjednika Studentskog zbora fakulteta i ostale funkcije. Predsjednik Studentskog zbora fakulteta potom automatizmom

sudjeluje u radu Sveučilišnog studentskog zbora u kojem s ostalim predstavnicima Studentskih zborova fakulteta i predstavnika s tzv. Sveučilišne liste odabire Predsjednika Studentskog zbora Sveučilišta i ostale funkcije propisane Statutom.

Na Studentskom zboru Sveučilišta je potom odgovornost zastupanja studenta koji su ih izabrali na funkciju svojih predstavnika. Najčešće ih zastupaju tako da pregovaraju oko studentskih pitanja na način da vode dijalog s upravom sveučilišta i ostalim jedinicama ustroja kao što je primjerice referada. Česte teme studentske menze i studentskih domova spadaju u sferu tzv. studentskog standarda i o njima se pregovara sa studentskim centrima kojima je to u nadležnosti. Studentski zbor je također zadužen za ostale zadatke koji su različite razine kompleksnosti a neki od njih su: provođenje radionica, organiziranja druženja i brucošijade, uređivanja vlastitih akata, pravljenje financijskog plana, vođenje financija i arhiva, provođenja natječaja za studentske projekte i obavještavanje studenata¹.

Kako bi osigurali zastupanje studentskih interesa na nacionalnoj razini sukladno članku 8. Zakona o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama formira se Hrvatski studentski zbor. Hrvatski studentski zbor čine studentski predstavnici svih sveučilišnih studentskih zborova kao i predstavnik Vijeća studenata veleučilišta i visokih škola koji u tom slučaju predstavljaju sve studente Republike Hrvatske². U radu Hrvatskog studentskog zbora u vremenu intervjuiranja sugovornika sudjelovalo je redovno devet članova. Od tih devet za potrebe ovog rada svoja razmišljanja na temu studentskog predstavništva i njegovog zakonodavnog okvira podijelilo je njih četiri.

¹ Vidi prilog 9.2. *Korišteni dijelovi Zakona*

² Vidi prilog 9.2. *Korišteni dijelovi Zakona*

5. Cilj istraživanja i istraživačka pitanja

Glavni cilj istraživanja je identificirati ključne izazove s kojima se suočavaju studentski predstavnici te razumjeti njihove potrebe i očekivanja od novog Zakona o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama.

Pri tom cilju pokušat će se odgovoriti na istraživačka pitanja:

- Koji su glavni izazovi s kojima se studentski predstavnici susreću u trenutnom sustavu studentskog predstavljanja i kako ti izazovi utječu na njihovo obnašanje uloge studentskog predstavnika?
- Kako bi studentski predstavnici opisali trenutne nedostatke i slabosti u postojećem Zakonu u pogledu njihovih ovlasti, sudjelovanja i utjecaja na odluke Sveučilišta i Ministarstva vezane za studente?
- Kako bi studentski predstavnici željeli da novi Zakon osnaži njihovu ulogu, ovlasti i mogućnosti za unapređenje studentskog iskustva?

6. Metodologija

Kako bi se odgovorilo na istraživačka pitanja i identificirali ključni izazovi s kojima se susreću studentski predstavnici u okviru trenutnog sustava studentskog predstavnništva, u ovome radu koristi se kvalitativna metodologija. S obzirom na kompleksnost teme i potrebu za dubinskim razumijevanjem stavova iskustva studentskih predstavnika, odabrana je metoda polustrukturiranog intervjua. Ova metoda omogućava fleksibilnost tijekom razgovora, što sugovornicima omogućuje da izraze svoja mišljenja i percepcije o trenutnom zakonodavnom okviru na način koji njima najviše odgovara, istovremeno zadržavajući istraživača unutar unaprijed definiranih tema intervjua uz mogućnost da potpitanjima obogati odgovore te na taj način bolje zahvati temu.

Na temelju iskustva sugovornika dobivenih kroz intervjue moglo se raspravljati o trenutnoj situaciji i problemima u studentskom predstavništvu kao i samoj ulozi Zakona o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama kroz viđenje sugovornika. Intervju je bio poželjniji jer se razgovaralo o individualnom viđenju svakog sugovornika te se u razgovoru jedan na jedan mogao dobiti dublji uvid u individualne odgovore nego li je to slučaj kroz fokus

grupu (Atkinson, 2017). Polustrukturirani intervju se nameće kao logičan odabir jer iako je lista pitanja bila unaprijed pripremljena, u tijeku razgovora je postojala sloboda pri kojoj su sugovornici mogli kroz potpitanja pronaći odgovor i dodatno pojašniti stavove koji možda nisu unaprijed bili zahvaćeni pitanjima (Clifford i dr., 2016). Prije provođenja intervjua, sugovornicima je omogućeno da potpišu suglasnost o sudjelovanju u istraživanju, nakon što su pročitali obavijest koja ih je informirala o ciljevima i svrsi istraživanja. Sve ključne informacije ponovo su im usmeno objašnjene na početku razgovora. Četiri intervjua su snimljena diktafonom na mobilnom uređaju, a zvučni zapisi su spremljeni za potrebe transkribiranja. Sugovornici su upoznati s time da će snimke biti korištene isključivo za izradu diplomskog rada, a nakon završetka istraživanja će snimke biti izbrisane. Također su imali pravo u bilo kojem trenutku prekinuti razgovor ili odbiti odgovor na pojedina pitanja ako osjete nelagodu ili zabrinutost zbog zaštite identiteta. Sugovornici su anonimni pri čemu su sugovornici navedeni pod brojem i to ne kronološkim redom kojim su intervjui provedeni.

Početak istraživanja je označila izrada protokola nakon čega su odabrana četiri sugovornika. Odnosno dva sugovornika i dvije sugovornice. Uzorkovanje je bilo ciljano, a nastojalo se zahvatiti sugovornike koji imaju višegodišnje iskustvo studentskog predstavnštva i koji su jako dobro upoznati s problemima studentskog predstavnštva i Zakona koji se na njega odnosi. Sugovornici su studenti različitih razina studija i studijskih grupa u dobi od 21 do 25 godina. Niti jedan intervju nije prekinut, niti su sugovornici odbili odgovoriti na neko od ponuđenih pitanja, a svi su vrlo rado davali svoje mišljenje o trenutnoj situaciji. Istraživaču su svi sugovornici poznati od ranije kroz sjednice koje se održavaju jednom mjesečno i druženja prije i poslije sjednice. Svi intervjui su provedeni u mirnim prostorijama bez prisustva drugih ljudi koji bi potencijalno remetili tijek intervjua. Intervjui su provedeni u periodu koji su sugovornici odredili kako se intervju ne bi trebao požurivati niti prekidati. Dva intervjua su provedena u Istarskoj županiji, a dva u gradu Zagrebu budući da su se na tim lokacija odvijala okupljanja Hrvatskog studentskog zbora što se učinilo kao prigoda se tad provedu intervjui s obzirom da sugovornici žive na različitim krajevima RH, a željelo se izbjeći intervjuiranje preko telefona ili online aplikacija kako bi se komunikacija za vrijeme intervjua bila izravnija i neposredna. Svi intervjui su provedeni u proljeće 2023. godine.

7. Rezultati i rasprava

U ovom poglavlju prikazani su rezultati istraživanja dobiveni analizom i kodiranjem provedenih intervjua sa studentskim predstavnicima u visokoškolskom sustavu Republike Hrvatske. Interpretacija rezultata organizirana je u nekoliko tematskih cjelina koje pokrivaju ključne aspekte studentskog predstavništva, a koje su proizašle iz sadržajne analize intervjua. Svaka cjelina istražuje specifične izazove i prepreke koje studentski predstavnici doživljavaju unutar institucionalnih struktura, zakonodavnih okvira kao i kroz odnose sa studentskom i akademskom zajednicom.

Prva skupina rezultata bavi se pitanjem vidljivosti i autonomije studentskih predstavnika u akademskoj zajednici, naglašavajući prepreke koje ometaju njihovo djelovanje. Potom u fokus dolazi percepcija studentskog predstavništva od strane drugih i koja su to nerealna očekivanja koja studentski predstavnici susreću? Susretanje sa stereotipima i nerazumijevanjem uloge predstavnika i potreba za transparentnosti. U trećem kodu se nameće tema emocionalnih i psiholoških pritisak na studentske predstavnike koji proizlazi iz njihove uloge i nakon njega strukturalna disfunkcionalnost i diskontinuitet u studentskom predstavništvu. Naposljetku, poglavlje se zaokružuje kratkom sintezom nalaza.

7.1. Nevidljivost i marginalizacija studentskih predstavnika u institucionalnom sustavu

Studentsko predstavništvo kao i svaki sustav koji je omeđen zakonskom regulativom koja se godinama nije mijenjala, obiluje problemima koje bi trebalo ispraviti. Ali ako pitate studentskog predstavnika koji je jedan od većih problema studentskog predstavništva, većina će spomenuti marginaliziranje studentskih predstavnika. Postepeno umanjivanje njihovog značaja i obezvrjeđivanje demokratskih procesa kojim studenti postaju studentski predstavnici, a studente se stigmatizira kao političare u negativnom kontekstu

„Mi smo važni dionici, ali je problem što ljude za nas boli kurac i onda većinom se mi moramo boriti s vjetrenjačama da bi dobili neku stvar koju mi smatramo razumnom i smiješnom jer drugi ne shvaćaju da to nama treba.“ (S1)

"Nezainteresiranost studenata, općenito za rješavanje problema kao i za studentsko predstavništvo. Irelevantnost predstavništva u akademskoj zajednici i politikanstvo unutar akademske zajednice." (S1)

Neki dijelovi studentskog zbora i studentski predstavnici koji su dio istog kolektiva zbog stigme prema studentskom predstavništvu mogu se zbog nepoznavanja sustava ili znanja da sugovornici ne poznaju taj sustav deklarirati kao da nisu dio njega kako bi ispravili percepciju drugih o sebi. Sugovornik 2 ističe primjer domskih odbora:

„Problem domskih odbora i zbora je taj što oni nemaju toliko lošu reputaciju koliko ima studentski zbor. Ako ih zbor kao zbor bira opet će oni reć da nemaju veze s nama jer mi imamo lošu reputaciju i nas se smatra politikanstvom.“ (S2)

Svi intervjuirani sugovornici kad se spomene manjak autonomije studentskih predstavnika prvo se asociraju na izvore financiranja što se u neku ruku i podrazumijeva jer bez sredstva za djelovanje nema ni samog djelovanja ili je barem to djelovanje otežano. Naglašavaju kako su studentski predstavnici često stavljeni u poziciju da moraju prilagoditi svoje postupke jer u trenutnom zakonodavnom okviru ne mogu biti potpuno neovisni kad su financijski i strukturalno ovisni o sveučilištu ili Ministarstvu:

„Mi se možemo jako zalagati za projekte i događaje koji su bitni za studente, ali na kraju, uvijek ovisimo o tome hoće li naše prijedloge i financijske zahtjeve odobriti uprava Sveučilišta ili Ministarstvo (...) Često moramo balansirati između studentskih interesa i onoga što sveučilišna uprava želi ili može financirati.“ (S1)

Prema sugovorniku 4, u praktičnoj primjeni postojećeg Zakona, čak i kad bi došlo da njegovih izmjena ovisnost bi i dalje postojala, pitanje je samo o kojem akteru što je zapravo komplicirana dilema jer kako i sam sugovornik uočava, dosta toga ovisi na mikrorazini o odnosima s upravama, a takvi odnosi variraju na svakom sveučilištu:

„Da se razumijemo ne može osigurati veću autonomiju nikako, samo je pitanje o kome će biti ovisniji. Studentski predstavnici i studentski zbor će uvijek biti ovisan podosta o stavci koja ga financira. Sad samo je pitanje želimo li da više ovisimo o ministarstvu ili da više ovisimo o sveučilištu. Ali da može imati neku veću autonomiju, ne može. Samo je pitanje smatramo li da će ministarstvo ili sveučilište više raditi u interesu studenata i smatramo li da će li biti bolje svim sveučilištima u državi da se da veća autonomija sveučilištima ili ministarstvu. Šta je velika problematika s obzirom da postoje različite uprave sveučilišta i različite uprave se minjaju i različito je na različitim sveučilištima, vlada se isto minja, tako da teško je tu biti pametan. Autonomni ne možemo biti, neovisni

ne možemo bit, uvijek ćemo o nekome ovisit, uvik ćemo morat razmišljat o potezima koje radimo jer nam netko mora potpisat financije, uvik ćemo morat razmislit kako dovoljno stat na žulj da postignemo ono što želimo a ne dovoljno da nam ukinu financije tako da ne možemo ništa napraviti. Uglavnom, problematično je kako god. To je najteži dio studentskoga predstavnika. Dovoljno se zalagat za studente da studentima bude bolje ali i ne bit dovoljno neugodan da te doslovno onemoguće da vršiš svoju funkciju. Bit taj neki most između ministarstva i sveučilišta i studenata.“ (S4)

Studentski predstavnici kroz intervju kontinuirano naglašavaju ovisnost o financiranju, resursima podršci sveučilišta ili ministarstva. Takva ovisnost umanjuje njihovu stvarnu moć za provođenje inicijativa i vidljivih promjena jer da bi ostvarili interese studenata ponekad u nekim sferama je potrebno ući u razmjenu sa akterima koji ujedno studentskim zborovima odobravaju sredstva za rad ali isto tako i administrativno tehničku potporu sukladno Zakonu. Sugovornik 2 ističe i mogućnost uplitanja uprava u donošenje odluka i to da se studente ne percipira kao ravnopravne sudionike u procesima odlučivanja jer između ostalog svaku odluku studentskog zbora na neki način mora potvrditi sveučilište:

„Da naš glas vrijedi. Nevažno je ako tebe tvoj Rektor ne voli, a tvoj Zbor te želi u nešto izabrat, da ne može tebe Rektor rušit jer ti si Rektora negdje prozivao i sad bi Senat mogao reći: „Nećemo njega, on je protiv Rektora!“ To je problem, jer ako studenti žele njega, onda je to zato što se slažu s njim. Možda je Rektor prozvan s razlogom, a ako je bez razloga onda ga studenti neće predložiti. Moramo izbacit to da mi predlažemo, već izabiremo i imenujemo.“ (S2)

Sugovornik 2 nastavlja u smjeru kako je svako pitanje na sveučilištima zapravo studentsko pitanje jer se uzročno posljedičnim nizom dotiče direktno studenata. Postaje nejasno kako netko može odlučiti da nešto nije studentsko pitanje što je puno veći problem za provođenje i opstanak ovakvog načina studentskog predstavljanja i demokratske participacije:

„Najveće su prepreke to što se nas ne doživljava kao nekim jednakim akterima. To što sam ja student to nema veze. Kad netko kaže studenti neće o tome odlučivat to nije studentsko pitanje. Nema toga da to nije studentsko pitanje. Mi smo znači oni zbog kojih akademska zajednica postoji. Svako pitanje je studentsko pitanje. Makar se radilo o zapošljavanju i visi plaće čistačice. Kako to nije studentsko pitanje? Student je krajnji korisnik. Ako nije čisto ili je problem da čistačica ne radi dobro. Onda se treba postaviti

pitanje zašto ne radi dobro? Jel ne radi dobro zato što je loša i krivo zaposlena ili ne želi raditi jer protestira jer ima lošu plaću. Sve je to studentsko pitanje. Plaće zaposlenika i njihove uskrsnice i božićnice. Možeš se ti slikati zadnjih tjedan dana ili početkom semestra kad on dođe nadržan jer nije mogao djetetu kupiti Ipod pro slušalice nego je išao na Ipod jedinicu, prve koje su izašle i dijete mu je ljuto. I imaš nezadovoljnog radnika koji to iskaljuje prema upravi i poslodavcu na način da lošije radi. Ako on lošije radi tko je nezadovoljan? Profesor koga boli briga jel zajednički wc očišćen kad on ima svoj sa privjeskom i ključem ili studenta koji ga mora koristiti. Sve uzročno posljedično utječe na studenta. Svaka odluka koja se donese na sveučilištu. To je veliki problem, svako pitanje je studentsko.“ (S2)

Sugovornica 1 u promjenama pri donošenju novog Zakona želi vidjeti bolje uređenu hijerarhiju počevši od nacionalnog zbora koji bi trebao biti na vrhu hijerarhije pa prema dolje do sveučilišnih zborova i nastavno na njih zborova sastavnica. Na taj način smatra sugovornica kako bi se i sami studentski predstavnici počeli shvaćati ozbiljnije od strane Rektorskog zbora i Ministarstva. Također smatra kako bi trebalo krenuti prema profesionalizaciji kroz neku vrstu administrativne potpore studentskim predstavnicima uz stalno sjedište jer se trenutno sjedište nacionalnog zbora seli na studentski zbor koji predsjedava.

Želim vidjeti uređeniju hijerarhiju, mislim da nacionalni zbor treba imati veći utjecaj pogotovo na rad zborova i općenito smatram da na taj način moramo steći bolju komunikaciju s Ministarstvom. Možda nije nužno u Ministarstvu ali i je Ministar kao resorni za cijelo visoko obrazovanje i mislim da ćemo na taj način steći i veće poštovanje i da ćemo više biti uključeni i od strane rektorskog zbora i svih tih sudionika u visokom obrazovanju kad budemo imali veću komunikaciju sa svima njima, a mi smo realno sami za sebe. Mi smo svjesni da se oni tako postavljaju kao da nas nema i da se studente ništa ne pita, nego da rade što ih je volja. Ali na način da se nacionalnom zboru da veća ovlast, da se uredi sam djelokrug nacionalnog zbora, ovaj dio oko podrške nacionalnom zboru, mislim da će tako zborovi sveučilišta dobiti na moći i zborovi sastavnica i to vidim kao nešto što je ključno jer ovako ovisi o pojedincu ili maloj skupini pojedinaca koji imaju volje nešto odraditi. Kad je to na nekoj profesionalnijoj razini, kad imamo tu osobu koja nas može savjetom ili makar arhivom poduprijeti u radu, mislim da je to ključno (...) Definitivno smatram da bi nacionalni zbor trebao imati profesionalnu podršku i sjedište koje je stalno. (S1)

Trenutno je HSZ samo koordinativno tijelo koje usklađuje rad sveučilišnih studentskih zborova što u članku 8. stavci 1. Zakon određuje: „*Hrvatski studentski zbor je koordinativno tijelo koje usklađuje rad svih studentskih zborova visokih učilišta u Republici Hrvatskoj na zajedničkim programima, raspravlja o pitanjima od zajedničkog interesa za studente te rukovodi aktivnostima u međunarodnoj suradnji.*“ (Zakon o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama, 2007). Većina sugovornika je na mikrorazini uvidjela probleme pri izvršavanju osnovnih zadataka studentskog zbora i popratnih tijela ili bolje rečeno pomutnju među studentskim predstavnicima koju mnogi iskorištavaju kako bi smanjili svoj doprinos na onaj minimum i na najvidljivije zadaće, dok svi oni pozadinski procesi koji bi se trebali svakodnevno odvijati kako bi sustav funkcionirao bez problema ostaju zapostavljeni. Suglasni su da bi trebalo takve probleme riješiti boljim definiranjem uloga studenata u tijelima i procesima.

Mislim da bi se bolje trebala definirati uloga studenata u svim tijelima. Mislim da bi trebala, mislim okej imamo različita tijela na sveučilištima i različite potrebe samih sveučilišta ali na neki način definirati da student mora biti uključen i onda smo mi dolazimo u priliku odlučivati ili barem sudjelovati u donošenju odluka. Osobno mislim da bi student trebao biti u svakom tijelu sveučilišta, a onda sveučilištu ostaviti da u onim u kojima se tematika ne dotiče direktno studenta da oni sudjeluju bez prava glasa. Jer okej mi je da studenti ne dižu ruke kad su u pitanju napredovanja profesora. Ali opet cijeli sustav visokog obrazovanja temelji se na leđima studenata i ako je tome tako onda da smo svi uključeni. Možda je pretjerano ali opet zašto ne? (S1)

Kad govorimo o samim podrškama sveučilišta i Ministarstva, sugovornici uz manje razlike uviđaju da deklarativnu podršku gotovo uvijek imaju, kao i materijalnu kad je u pitanju provođenje raznih projekata za koje je bitno odobrenje i suglasnost sveučilišta. Jedan od razloga takve potpore može biti u činjenici da većina studentskih projekata nije tematski usmjeren prema nekim politizirajućim temama, odnosno njihovim podržavanjem se sveučilište ne svrstava na nekakve strane. Pri tom treba imati na umu da svaki studentski projekt pridonosi vidljivosti samog sveučilišta i na neki način koristi kao dobra reklama u javnosti. No ipak kad se radi o bitnim pitanjima u kojima studentski zbor zahtjeva da se sveučilište svrsta na stranu studenata ta podrška često zna izostati.

„Resurse da, podršku ne. Resurse u smislu financija i prostora imamo ali nemamo podršku u smislu da će se stat uz studente. Primjerice ravnatelj studentskog centra nešto izglasava a rektora realno boli briga za naš glas.“ (S2)

Ono što je primjetno jest administrativna i birokratska usporenost u nekim procesima ali i promjenama, pogotovo na nacionalnoj razini gdje potpora resornog ministarstva je prisutna po inerciji kroz neke oduke koje se ponavljaju ili prepisu svake godine umjesto da se modificiraju kroz vrijeme:

„U vrijeme mog mandata, ne znam kako je bilo prije, dobro sad već onaj fiksni dio vezan za financije od ministarstva postaje malo nizak. Ali to će vjerojatno se isto promijeniti novim zakonom, na tome se radi ali te neke strukture zbog birokracije i administracije su malo sporije, što se tiče sveučilišta tokom mog mandata što sam ja vidio dok je kolega prije mene bio predsjednik i sad dok sam ja predsjednik sveučilište nam je dalo puno podršku (...) rečeno nam je da ako nam treba dodatno financiranje za nešto smisleno da nema problema da ćemo naravno dobit...“ (S4)

Na drugu stranu komunikacija studentskih predstavnika sa studentima funkcionira ne ometano, odnosno linija komunikacije je direktna. Jedan od razloga se može tražiti u generacijskoj sličnosti ali i manjoj administrativnoj restrikciji na relaciji studentski predstavnik-student. Sugovornik 2 stupnjevanjem je odredio koliko je teško razgovarati s pojedinim akterima:

Organizirat bilo kakvo druženje studenata, pomoći studentima s općim informacijama vezanima uz nastavu i općenito studij. Razgovor o problemima ili neka anketica, općenito ta neka socijalna komponenta sa studentima je najlakši dio za odraditi. Sveučilište, studentski centar pa ministarstvo, najteže je doći do njih. Sveučilište je kao blizu pa imaš bolju komunikaciju s njima, ovisno koliko si ti njima potreban. A studentski centar iako su blizu, komunikacija je teška jer ih zanima samo profit i osobni interes. (S2)

Ukoliko primetimo da je zapravo sugovorniku najlakše komunicirati sa sudionicima s kojima je češće u neposrednoj interakciji, tu prednjači odnos sa sveučilištem što se podrazumijeva jer kroz rad raznih tijela i povjerenstava studenti predstavnici su zapravo u neprestanom kontaktu sa sveučilištem. Situacija je malo različita kad je u pitanju studentski

centar iako se on također nalazi fizički u neposrednoj blizini kao i sveučilište. Naime, studentski centri svoje djelovanje i uspješnost temelje na financijskim pokazateljima, a ne toliko na odnosu sa studentima i studentskim predstavnicima. Odnosno njima je do studenata stalo kao konzumenata njihove usluge uz ograničavajući faktor da studentske menze i studentski domovi koje nudi studentski centar imaju monopol na tržištu pa im čak ni zadovoljstvo studenata uslugom nije presudno jer ne postoji bojazan da će otići kod konkurencije kad konkurencija skoro pa ne postoji. Ministarstvo kao takvo je najdistanciranije od studentskih zborova i fizički i po međusobnoj interakciji jer se s Ministarstvom surađuje po nacionalnim pitanjima koja su rjeđe na dnevnom redu pa je manje prilika za interakciju.

Nedostatak zakonodavne potvore je nešto što studentske predstavnike onemogućuje u radu, jednostavno rečeno u nekim odredbama imaju mogućnost na nešto se pozvat u Zakonu i ostalim aktima dok u većini slučajeva se zbog nedefiniranosti trenutnog okvira koji se preslikava na podatke nemaju na što referirati. Sugovornica 1 ističe kako pri radu u tijelima sveučilišta ipak dobar dio toga ovisi o tumačenju sveučilišta, odnosno dobroj volji nekolicine:

„Osim što je tamo navedeno da sudjelujemo u radu u svim tijelima sveučilišta, a daje se na pravo visokom učilištu da odredi koja su to tijela, mislim da je to ona priča ni jesmo ni nismo. Ovisi o dobroj volji par ljudi na sveučilištu gdje imamo onih koji studente uključuju u rad i imamo one loše koji ih ne uključuju.“ (S1)

Nastavlja kako joj nedefiniranost Zakona donosi problem i po pitanju djelokruga rada studentskog pravobranitelja jer trenutno ne postoje specificirana zaduženja i ovlasti koje omogućuju da se funkcija ne obnaša zadovoljavajuće:

„Evo primjerice imam problem sa studentskim pravobraniteljem koji je izabran ali ne obavlja svoj posao. Kad bi mu se kroz Zakon odredio djelokrug i zaduženja i ovlasti mislim da bi onda taj problem bio riješen i onaj koji nije zainteresiran se uopće ne bi uključio u rad, odnosno ne bi bio pravobranitelj.“ (S1)

Sugovornik 4 uočava probleme i nedostatke u zakonu kad su u pitanju studentske udruge jer dolazi do situacija da iako je studentski zbor svjestan neaktivnosti udruge ili njezinog fiktivnog postojanja, on Zakonski tu ne može ništa jer aktivnost udruga kao i registar sukladno članku 11. stavci 2. Zakona o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama (2007) vode visoka učilišta koja često nisu ažurna po tom pitanju:

„Studentska udruga može biti apsolutno neaktivna, što sveučilište neće znat, što Ministarstvo i registar neće znat, što će znat studentski zbor a neaktivna udruga zadržava status udruge, zadržava benefite studentske udruge i studentski zbor po tom pitanju ne može napraviti ništa. „(S4)

Disperzija odgovornosti nastaje i zbog nedefiniranosti odgovornosti svakog pojedinca ali i manjka odgovornosti za postupanje koje nije sukladno Zakonu. Naposljetku čak i kad postoje nekakvi mehanizmi postaje upitna volja za njihovo provođenje. Sugovornik 4 ističe hipotetsku situaciju prilikom izbornog procesa za koju nije siguran kako reagirati, niti tko je odgovoran zbog nedefiniranosti:

„(...)Druga stvar nezainteresiranost za provođenje nekih aspekata zakona, primjerice nekih aspekata kao trećih mandata studentskih predstavnika i trećih mandata predsjednika zborova. Evo ja prvi kao predsjednik studentskog zbora ne znam što bi napravio da otkrijem da je netko na trećem mandatu u nekom drugom zbor ili predsjednik u nekom drugom zboru. Ne znam kome bi se obratio ni bili ikoga bilo briga. I tako postoje ti neki članci zakona koji čak i uz dobre članke uz nezainteresiranost za provođenje i nejasnu definiranost što se događa u slučaju da se taj zakon ne poštuje. Primjerice meni još dan danas nije jasno ako ja odučim se kandidirati treći put za studentskog predstavnika što je protuzakonito i kandidatura mi prođe povjerenstvo za kandidature i ja budem izabran teći put za predsjednika tko je tu odgovoran. Jesam li odgovoran ja? Je li odgovoran cijeli Studentski zbor? Je li odgovoran Rektor? Je li odgovoran Senat? Nemam pojma. Tako da ima tu nekih nedefiniranosti i nelogičnosti ali najveći problem kod stvari koje su čak dobro definirane nema tu volje za provođenje.“ (S4)

Uloga studentskih predstavnika unutar akademskog sustava, iako formalno priznata, često je značajno umanjena kroz nevidljivost i marginalizaciju u donošenju ključnih odluka. Politikanstvo u akademskoj zajednici, ograničena autonomija studentskih zborova, te nedostatak podrške od strane sveučilišta i ministarstva, ukazuju na širi problem unutar strukture. Ograničena autonomija studentskih zborova dodatno pojačava ovaj problem jer je njihovo financiranje i djelovanje usko povezano s administrativnim strukturama sveučilišta, čime se kontrolira i ograničava sloboda djelovanja. Nedostatak podrške kako sveučilišta tako i Ministarstva dodatno produbljuje kod sugovornika osjećaj nemogućnosti željene promjene

među studentskim predstavnicima koji kao polazišnu točku vide nedovoljnu definiranost u samom Zakonu.

7.2. Neskklad između očekivanja i stvarnosti studentskog predstavništva

Studentski predstavnici su na vidljivoj funkciji i studentima su uvijek „pri ruci“ jer se kreću po istim hodnicima, slušaju ista predavanja, odlaze u istu menzu. Studentima je usputno zatražiti neku promjenu od studentskog predstavnika koja ponekad zna biti utemeljena, a ponekad ta očekivanja znaju biti prilično nerealna. U realnosti na njihovu mogućnost uvođenja promjena utječe volja drugih aktera poput sveučilišta, studentskih centara i Ministarstva koji na neki način s tom promjenom moraju biti suglasni jer matematički gledano u svim povjerenstvima koja nisu pri studentskom zboru, studentski predstavnici imaju manjinski broj glasova izuzev rijetkih poput Povjerenstva koje ocjenjuje prijavljene studentske projekte na natječaj studentskih centara:

„Sva ta očekivanja koja se očekuju od studentskih predstavnika nisu realna. Ja bi prvi volio da nam mogu svima dići studentske satnice i da ne moram ići i rastavljati festivale na suncu dok je vani 30 stupnjeva u hladu ali na žalost te neke stvari ne mogu utjecati. Studentski standard. Što je uopće studentski standard? Ono ajmo to pitanje odgovorit, jesu li to uvjeti u menzi jel to namještaj u domovima, jel to klimatizacija u domovima ili je to sol u menzi iz Bosne ili iz Paga. Prvo to treba definirati, a to treba na razini države. Druga stvar, povjerenstva u Ministarstvu koja su iznimno bitna studentima, a zapravo će uvijek napraviti onako kako Ministarstvo želi jer oni imaju 7 glasova, mi imamo 6, oni imaju većinu. A i kad imamo većinu u nekom drugom povjerenstvu, recimo u studentskom centru, koliko god mi studenti damo neki razuman prijedlog, koji najčešće dosta skroman bude. Oni nam samo objasne zašto se to ne može. „(S3)

Jedan od često spominjanih problema jest upravo naveden problem izostanka definiranja studentskog standarda, a pogotovo izostanak definicije za što je točno predviđeno 12% od svakog studentskog ugovora za koji je kroz Zakon o obavljanju studentskih poslova u članku

12. stavci 1. određeno da služi za podizanje studentskog standarda³. Izostankom precizne definicije ostaje nejasno na što točno svaki studentski centar može trošiti tih 12% jer poboljšanje u djelatnosti smještaja studenata i poboljšanje u djelatnosti studentske prehrane zapravo može kategorizirati skoro sve što studentski centri rade ako se dovoljno široko shvati, upravo to postaje česta točka prijepora između studentskih predstavnika i studentskih centara.

Sugovornik 4 iskazuje primjer na mikro razini gdje se studenti znaju požaliti studentskim predstavnicima oko pojedinih predmeta ili ispitnih profesora koji su po njihovom mišljenju prestrogi. U takvim situacijama studenti zagovaraju od studentskog predstavnika instant rješenja ali naposljetku jedino što je moguće jest poslati pritužbu službenim kanalima:

„...neki studenti imaju totalno nerealna očekivanja, primjerice ono skripte, reci mi koji profesor je lagan, koji težak. Što ono ja realno mogu reći svoju osobnu percepciju ali to ne znači da će biti iole slična nečijoj drugoj percepciji ili da će studentski predstavnik uspjet smijeniti profesora koji dosad nema niti jednu jedinu opomenu jer to je neka stvar koju sam naučio kao studentski predstavnik da na težinu prekršaja ide opomena, opomena pred isključenje i ako su takva pravila za studente, takva su pravila za profesore. Profesora koji je napravio kiks koji nije za opomenu pred isključenje neće dobiti opomenu pred isključenje i onda studenti imaju nerealna očekivanja ako je profesor pobacao sve studente na jednom ispitnom roku da mu se odma može dati otkaz. Ali ako su studenti zaštićeni od izbacivanja na jedno pogrešku, onda su profesori zaštićeni od otkaza na jednu pogrešku. I to je jedan primjer nerealnog očekivanja koje student može imati od studentskog predstavnika. U principu da studentski predstavnik može zaobići proceduru. Studentski predstavnik može riješiti probleme koje imaju ali mora pratiti proceduru. „(S4)

Jedna od vidljivijih funkcija jest funkcija studentskog pravobranitelja. Njega studenti često kontaktiraju i to najčešće kad im se dogodi nešto loše ili smatraju da su im prava ugrožena. Slikovito gledano studenti tu funkciju shvaćaju kao vatrogasca za probleme. Zakonski gledano studentski pravobranitelj je student koji zadovoljava iste kriterije koje mora zadovoljiti studentski predstavnik pri kandidaturi. Nastavno na to Zakonom ta uloga nije pretjerano detaljno određena osim da se primaju pritužbe, savjetuju studenti i eventualno sudjeluje u

³ Vidi prilog 9.2. *Korišteni dijelovi Zakona*

postupcima protiv studenata⁴. Ovo zadnje dovodi u pitanje koliko jedan student može pomoći drugom studentu kad su sa suprotne strane pravnici sveučilišta primjerice. Prema sugovorniku 3 pravobranitelju se trebaju povećati ovlasti jer ovako on nema smisla a ovlasti su mu skoro pa jednake običnom studentu:

„Šta pravobranitelj studentski zapravo radi? On se zalaže za prava studenata koja su im pravilnicima dodijeljena. Odlično, kakve on ovlasti ima? On može reći: „To je krivo“, to može reći i student. Dakle, tu istu stvar koju može reći i student i najčešće kad se nađe u problemu u kojem mu treba pravobranitelj, zna zbog čega je u problemu i po čemu je u problemu. Recimo, ne znam, pravobranitelj sjedi u stegovnom povjerenstvu. Okej, ali može i bilo koji dugi student sjedit. Logično je da će se studenti zalagati za neke druge studente ako im prekršaji nisu ono u krajnost otišli. No pravobranitelj kao takav, mislim da bi mu se opasno trebale povećati ovlasti jer ovako je to ono jedna funkcija koja je tu na papiru ali zapravo nema nikakvog smisla.“ (S3)

Sugovornik 4 opaža još jednu nelogičnost, iako ta nelogičnost jednako vrijedi za sve funkcije u studentskim zborovima a to je situacija u kojoj mandat pojedinca prestaje i dok se drugi ne izaberu funkcije ostaju ne upražnjene u nekim situacijama dok se ne izaberu drugi da tu ulogu preuzmu. Posebno je to izraženo kad studentski pravobranitelj u vremenu pred kraj akademske godine završe mandat, a baš u tom razdoblju imaju najviše upita od studenata. Također kako bi pravobranitelj mogao savjetovati studente o njihovim pravima, podrazumijeva se da pravobranitelj jako dobro ovladava poznavanjem zakonodavnog okvira i popratnih akata na sveučilištu. Sugovornik je mišljenja da studentski pravobranitelj taman kad se upozna sa pravilnicima završava s mandatom i onda na tu poziciju dolazi netko novi:

„Funkcija odlično zamišljena ali blago nejasno definirano što se događa u prijelaznom razdoblju kad je jedan pravobranitelj završio s mandatom a drugi još nije počeo pa dok se izabere, može se dogoditi da sveučilište po dva miseca nema pravobranitelja i to nema pravobranitelja u periodu kad je natječaj za studentski dom, kad je upisa akademske godine, ono kad je čovjek očekivao da će biti žalbi. Dosta je tu nejasnoća. Odlično zamišljena uloga, jako potrebna uloga ali jako ne jasno definirana uloga i najveći problem sa pravobraniteljem je taj što dođu studenti, bude jednu godinu i otiđe ća, a od pravobranitelja se očekuje da će imati neku ne nužno pravdu ali da će razumit

⁴ Vidi prilog 9.2. Korišteni dijelovi Zakona

te neke pravilnike po kojima ljudima brani neka prava, a tako ga svaku godinu dana izmjenjuju, ne znam koliko on uopće stigne pohvatati osnove dok mu ne završi mandat.“(S4)

Sugovornik 3 povlači paralelu sa studentskim predstavništvom i naglašava diskrepanciju između zaduženja studentskih predstavnika i njihovih ovlasti koje nisu u skladu. Odnosno od studentskih predstavnika se očekuje puno i širok je djelokrug njihove aktivnosti dok s druge strane izostaje realna moć koja bi trebala proizlaziti iz Zakona, kao i jasno naznačena odgovornost:

„Rekli su u Spidermanu: „ sa nekakvom moći dolazi velika odgovornost.“. Mislim da bi se trebao puno veći dio odgovornosti uzet na studente ali bi se s tom odgovornosti trebala doći nekakva moć. A to je da nas se možda ako nešto fulamo jer nismo bezgrješni fulat ćemo sigurno ali, svaki čovjek odgovara za soje postupke. Kad nešto fulamo moramo odgovarati i mislim da bi trebalo biti puno strože.,,(S3)

Veliki manjak autoriteta i moći studentskih predstavnika vidljiv je iz nedostatka transparentnosti sveučilišta u donošenju odluka i povremenog ignoriranja studentskih predstavnika koja su moguća zbog manjka definiranosti Zakona. Sugovornica 1 ističe primjer manjka uključenosti u neka povjerenstva ali zato je zadovoljna uključenosti u izrade pravilnika:

„Osim što je tamo navedeno da sudjelujemo u radu u svim tijelima sveučilišta, a daje se na pravo visokom učilištu da odredi koja su to tijela, mislim da je to ona priča ni jesmo ni nismo. Ovisi o dobroj volji par ljudi na sveučilištu gdje imamo onih koji studente uključuju u rad i imamo one loše koji ih ne uključuju. (...) ali tipa mislim da na mom sveučilištu nisu studenti uključeni u sve sfere. Što se tiče direktno studenta i studentskih prava kroz izrade pravilnika, izmjene pravilnika i tako, to je okej ali možda je veća uključivost tipa ne znam povjerenstava za dodjelu rektorovih nagrada ili bilo kakvih drugih nagrada, tu studenti nisu uključeni toliko.“(S1)

Nedostatak transparentnosti prema studentskim predstavnicima nije samo ignoriranje ili skrivanje pojedinih odluka već može biti i pokušaj proguravanja određenih točki dnevnog reda na Senatu. Takvi pokušaji se mogu svoditi na to da se točke dodaju u zadnji čas na dnevni red i studenti se za te točke ne stignu pripremiti. Pogotovo ako se radi o točkama koje imaju svoju povijest sa prošlih sjednica Senata kao što je istaknuo Sugovornik 3:

„Apsolutno, dosta često se na Senatu pojavi neka točka koja je započeta prije dvije godine, ja ni ne znam da je započeta jer kao i svaki student nisam prokopao cijelu povijest Senata Sveučilišta da bi došao do nekog rezultata. I onda ja moram biti pametan i razmisliti, a dosta često to budu dosta delikatne odluke.“(S3)

Po tom pitanju Zakon je ponovo jasan ali i nejasan. Zakon definira da je visoko učilište dužno pružiti administrativno-tehničku potporu studentskom zboru ali nije definirano na koji način ni u kojem vremenskom roku⁵. Hipotetski gledano, kad bi studentski predstavnici zatražili određeno tumačenje pravne službe visokog učilišta ili neki izvadak iz arhiva, postavlja se jednostavno pitanje koje glasi: „Bi li dobili zatraženo na vrijeme, odnosno, u ovom slučaju prije sjednice Senata na kojoj je glasanje?“. To je ujedno i jedan od razloga zašto neke odluke i procesi kasne, pa i sami studenti zbog dugotrajnih procedura manje se obraćaju studentskim predstavnicima već traže instant rješenja, a djelomično studentske predstavnike kao one koji su suodgovorni jer administracija kasni. Sugovornik 4 ističe upravo primjer pokušaja zaobilaznja procedure uz pomoć pritiska preko medija:

„Iskreno mislim da je najveći problem u obavljanju uloge studentskog predstavnika nedostatak komunikacije sa studentima i nedostatak povjerenja od studenata u institucije, odnosno većinu problema koje bi studentski predstavnik trebao rješavati neće niti saznati, zato što će studenti ići preko drugih kanala jer ne vjeruju da ispravnim kanalima mogu išta postići (...) Bilo nam je problematično što se tiče servisa u domu, kako je novi dom još uvijek pod garancijama, dom se mora servisirati kod ovlaštenog servisera zbog garancije i onda ukoliko oni nisu dostupni u tom momentu kad dođe do kvara, ne može se tražiti drugog servisera što je dovelo do jedne medijski popraćene situacije jer nije radilo grijanje i topla voda. To je primjer koji je dobro pokazao nedostatak povjerenja studenata prema studentskim predstavnicima jer rješavanje nije išlo preko studentskih predstavnika nego je išlo direktno u medije i Studentski zbor i Ured Rektora je prvi put saznao da nema grijanje u domu preko medija.“(S4)

Studentsko predstavništvo je suočeno s kontinuiranim neskladom između očekivanja koja dolaze od strane akademske zajednice i studenata, i stvarnih mogućnosti te uloga koje predstavnici mogu izvršavati. Nerealna očekivanja, kao što je često zahtjev da se odmah i drastično poboljšaju studentski standardi, u stvarnosti su teško ostvariva zbog ograničenih

⁵ Vidi prilog 9.2. *Korišteni dijelovi Zakona*

ovlasti studentskih predstavnika. Unatoč njihovim naporima, mnoge odluke su već unaprijed određene u strukturama Ministarstva ili sveučilišta, što predstavlja barijeru borbi studentskih predstavnika za promjene. Diskrepancija između uloga i stvarnih ovlasti dodatno doprinosi ovoj neefikasnosti. Iako formalno imaju zadatak zastupati interese studenata, realna moć studentskih predstavnika često je simbolična. Funkcije poput studentskog pravobranitelja su nedovoljno definirane i ne pružaju konkretne alate za rješavanje kompleksnih problema, a ograničena transparentnost u donošenju odluka na sveučilištima često dodatno komplicira njihovo djelovanje. Nedostatak povjerenja studenata prema njihovim predstavnicima često proizlazi iz ovih nesrazmjera. Studenti često ne razumiju pravu prirodu ovlasti studentskih predstavnika ili imaju percepciju da su oni povezani politikom što dodatno povećava nepovjerenje. Naposljetku, stvarna moć studentskih predstavnika je ograničena, a očekivanja nerijetko prevelika. Da bi se prevladale ove prepreke, nužna je šira promjena u pristupu, uključujući transparentniju suradnju sa sveučilištem i ministarstvom, jasnije definiranje uloga i odgovornosti te bolja komunikacija sa studentima.

7.3. Emocionalni i psihološki teret studentskog predstavništva

Kad govorimo o studentskim predstavnicima u bilo kojem kontekstu rijetko kad imamo priliku čuti nešto o psihološkom teretu koji studentski predstavnici moraju nositi sa sobom uz obavljanje svoje funkcije. Studentski predstavnici balansiraju između vlastitih akademskih obveza, osobnih života i zadataka predstavničke funkcije pri čemu se suočavaju s brojnim frustracijama i izazovima. Jedan od ključnih izvora stresa za studentske predstavnike je upravo frustracija zbog nemogućnosti postizanja značajnih promjena u akademskom sustavu a jedan od glavnih krivaca je postojeći Zakon o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama prema kojem se oblikuju svi akti sveučilišta i oni uvelike oblikuju način funkcioniranja studentskog predstavništva.

Sugovornik 2 se u kratkom iskazu osvrće na puno problema. Započinje kako se loše osjeća nakon sastanka u Ministarstvu jer ima dojam kako samo Ministarstvo uopće nema osjećaja za studentske probleme koji im se izlože, odnosno izjavljuje nezadovoljstvo i frustriranost zbog nemogućnosti postizanja ciljeva za koji vjeruje da su dobri za studente. Nastavlja sa osjećajem da ostali ponekad zaborave da su i studentski predstavnici ljudi i da imaju osobne probleme koji ih mogu odvrćati od njihovih aktivnosti kao predstavnika i ometati u radu:

„Realno, nakon nekog lošeg sastanaka u Ministarstvu, kad izađeš i samo...mi više nismo njima ni rupa na sviralu. Znači poslije tog nekog kao lošeg trenutka ili kad si sam u svojim problemima. Ljudi zaborave da i mi možemo imati svoje privatne probleme, da smo i mi studenti prije svega. Vjerojatno je i tebi tako sigurno kad imaš masu toga pa se ne možeš svime pozabavit.“ (S2)

Naporno i stresno može biti i kad se promjene uspiju postići ali ponekad dugotrajan proces dolaska do tog pozitivnog pomaka također ostavi traga na studentske predstavnike i može djelovati obeshrabrujuće:

„E sad to je trebalo uvesti u nove prostore, kad smo ušli u novu zgradu nisu ni brave bile postavljene pa ovo, pa ono, pa se svađaj s upravom. Imamo inače ugodnu komunikaciju s upravom, ovdje smo se napatili. Dosta iz tehničkih razloga ali moraš, pilit, pilit i pilit i samom sebi sam bio naporan ali eto očito je upalilo, dovoljno sam ispilao. I to je trajalo više od mjesec i pol da studenti mogu dulje ostat radit jer to je jedna od bitnijih stvari koje smo uveli.“ (S3)

Svaki oblik pritiska na studentske predstavnike dovodi do novog mikrošoka koji ima svoje učinke na studentske predstavnike. Na izraženoj funkciji studentski predstavnici su u većoj mjeri izloženi raznim akterima s kojima pregovaraju ili dogovaraju djelovanja. Jedan od primjera navodi Sugovornik 3 koji se našao u neugodnoj i stresnoj situaciji prilikom organiziranja brucošijade:

„Brucošijada je bila pakao i ja sam bio dosta pušten da u ime studentskog zbora i akademije dogovaram s vlasnicima prostora uvijete itd, itd. Što je sve išlo dobro dok me u jednom trenu nisu preveslali, što sam fala ti bože na vrijeme registrirao da me pokušavaju preveslat i izvući novce od mene što je bilo dosta neugodno. Od izderavanja do svega i svačega do toga da sam se ja izderao da se nitko samnom neće tako razgovarati, zalupio vratima, nazvao Dekana u roku od 10 minuta me zvao čovjek i ispričavao mi se i rekao da će sve biti onako kako smo dogovorili. Što znači da opet mogu potvrditi koliko god da mi budu pakleni i da je ono:“ evo ti organiziraj što hoćeš.“, koliko god to zvuči genijalno, nosi svoj teret i nosi određene neugodne situacije, no mogu reći da me Uprava Fakulteta pokriva kad zagusti.“ (S3)

Frustraciji pridonosi nedostatak vremena za studiranje i predstavnički rad u isto vrijeme. Odnosno, oni koji se žele posvetiti studiju i izvrsnosti na studiju uz studentsko predstavništvo imaju problema sa pokrivanjem obje obveze pogotovo uz osobni život i održavanje kontakta sa prijateljima i obitelji. Sugovornik 3 ističe problem manjka vremena za studentski rad uz koji može financijski pokrivati neke troškove studiranja, dok sugovornik 2 ističe primjer kad je uz pomoć kolega uspio nagovoriti profesora da mu opravda izostanke zbog njegovog zalaganja kao studentskog predstavnika:

„Izuzev toga, dosta mi je stvari otežano, dakle van toga što imam dodatnu aktivnost koja je na volonterskoj bazi, dakle nemam vremena ne koliko bi možda htio za studentski rad. Ako želim obavljat dužnost na koju sam izabran na nekakvim izborima na kojima sam se prijavio i povjerenje mi je dano. To mi je svakako problematično.“ (S3)

„Pa uvijek jedno pati. Ako ću se založit za jedno, uvijek ono drugo pati međutim ja sam tu na završnoj godini diplomskog studija, odličan sam student bila prije, odličan student sam i sad i imam sreću da sam upisala ono što volim pa mi taj dio nije problematičan i dosta sam puta izostala s predavanja radi obaveza studentskog predstavnika.“ (S1)

„Apsolutno ne. Ti ne stižeš i na fakultetima imaš problem s obzirom da si studentski predstavnik. Ja sam osoba koja će na fakultetu trpiti i ići na igru studenata. Kad sam imao problem zbog dolazaka pitao sam studente imam li njihovu podršku i smatraju li da se meni treba dati priliku da mi se izostanci opravdaju zbog zalaganja i moji kolege su to shvatili i to priznaju.“ (S2)

Sugovornik nastavlja kako su mu problem često predstavljali izostanci zbog obveza studentskog predstavništva i da su profesori znali na izostanke „progledati kroz prste“ ali smatra da su zato bili stroži u ispitivanju njegovog znanja ali i sam priznaje da zadatke ne izvršava strastveno koliko bi to htio:

„Dosta često sam dobivao lakši tretman što se tiče izostanaka ali teži tretman što se tiče ispita. Malo mi se znalo progledati kroz prste primjerice umjesto 3 dozvoljena ne dolaska imao sam 4, tu nisu radili probleme profesori (...)Knap sam, knap sam stvarno. Odrađujem zadatke ali ne onoliko strastveno i predano koliko bi ja htio da bude tako.“ (S3)

Naposlijetku, zamjetno je neprepoznavanje rada predstavnika i njihovog doprinosa ali i podcjenjivanja premise volonterstva jer udruge zbog svoje pravne osobnosti koju im dozvoljava Zakon o udrugama (NN 74/14, 70/17, 98/19, 151/22) mogu sami snositi odgovornost za svoje financije dok studentski zbor kojem Zakonom nije zajamčeno isto pravo to ne može. Sugovornik upozorava da im to dozvoljava da za iste aktivnosti plate svoje članove za sličan rad koji studentski predstavnici izvršavaju besplatno što kod njega izaziva frustracije:

„Obzirom da je udruga drugačiji je način financiranja, drugačiji model, mogu si isplaćivati plaće ako hoće. Za što, za nešto što su studentske aktivnosti. Nešto što i ja isto radim ali ja to radim volonterski. Kako oni smiju, a ja ne smijem? Ne smeta meni to što ja to radim volonterski ali malo mi ide na živce što se tu onda promovira način: „Zašto bi ja to radio kad mene ne plaća nitko?“. (S3)

Sugovornik 2 na sličnom tragu uspoređuje neplaćeni rad studentskih predstavnika sa radom sveučilišnih službi koje su plaćene za taj rad ali ga ne žele izvršavati. Ističe kako je problem studentskog predstavnništva u tome da osim nekakvih eventualnih riječi pohvale rad studentskih predstavnika se ne cijeni:

„Na nas se gleda kao na savjetodavno tijelo od kojeg se očekuje puno, a nema nikakav benefit. (...) Napravite ankete, propitajte mišljenje, što kažu studenti na ovo, ono? Ti više radiš nego njihove službe za studente koje postoje koje kurca ne rade. Ti u biti odrađuješ njima taj posao koji nitko ne želi odraditi, a mi to napravimo pro bono, da bi te netko potapšao po ramenu i rekao: „bravo mali!“ To je definicija studentskog predstavnništva doslovno i veliki problem ovog Zakona.“ (S2)

Zbog nedefiniranosti Zakona u određenim dijelovima pogotovo zbog manjka definiranosti načina na koje se primjerice rad studentskog predstavnika mora vrednovati ili barem dopustiti izostanke sa predavanja ili odgodu nekih predmetnih obveza, studentski se predstavnici često nalaze u stresnim situacijama. Emocionalni i psihološki teret studentskog predstavnništva može se promatrati kao veliki izazov za studentske predstavnike. Očekivanja koja se postavljaju pred njih često su neopravdana visoka i vode do frustracija, kako zbog nemogućnosti da se ostvare željene promjene, tako i zbog nemogućnosti balansiranja između akademskih i predstavničkih obaveza. Frustracije se dodatno pojačavaju kad se uloženi trud predstavnništva ne prepoznaje ili ne cijeni dovoljno od strane akademske zajednice ili studenata što djeluje demotivirajuće. Pritisci znaju biti intenzivni i kad se nađu u situacijama pregovaranja sa raznim akterima poput

sveučilišta, Ministarstva pa čak i lokalnim poduzetnicima pri organiziranju događaja. Takav isti stres na radnom mjestu primjerice može negativno utjecati na smanjenu efikasnost na funkciji pojedinca i zadaćama koje imaju kao studenti, smanjen kapacitet za provođenje zadanih ciljeva, manjak inicijative, smanjena briga za organizaciju i kolege (Fairbrother i Warn, 2003). Prisutan je osjećaj da se posao koji obavljaju ne percipira nego ostaje „nevidljiv“ i neprimjereno nagrađen, uz ironiju da mnogi u Zboru rade više nego neke službe na sveučilištu, a za to ne dobiju ništa više od povremenog „tapšanja po ramenu“. U takvom okruženju predstavnici se često bore s nedostatkom vremena za vlastito studiranje, pri čemu akademske obveze pate, a osobni i profesionalni razvoj postaje sekundaran u odnosu na zahtjeve studentskog predstavništva. Sve ove emocionalne i psihološke poteškoće upućuju na potrebu sustava podrške, bolje organizacije i veće vidljivosti studentskog predstavništva kako bi se smanjio teret koji sa sobom nosi ta dužnost. Uz adekvatnu podršku, priznanje za rad i razumijevanje za položaj studentski predstavnici će moći djelovati i doprinosti kroz svoje uloge, bez žrtvovanja vlastitog zdravlja.

7.4. Strukturalna disfunkcionalnost i diskontinuitet u studentskom predstavništvu

Studentsko predstavništvo susreće se sa izazovom s kojim se susreću mnogi drugi sustavi a to je prijenos znanja sa starijih na nove generacije studentskih predstavnika. U studentskom predstavništvu taj je prijelaz izraženiji jer se češće odvija zbog mandata koji traje dvije godine ali i zbog činjenice da studenti mogu primjerice završiti studij ili odustati od istog pa im mandat završava i ranije. Takav loš prijenos znanja može uvelike otežati djelovanje studentskih predstavnika i ponavljanje procesa učenja uvijek iznova što može usporiti rad studentskih predstavnika i srozati kvalitetu rada. Neki sugovornici smatraju kako je odgovor na to pitanje u tome da se oformi nekakav oblik savjetodavnog tijela ili alumni klub, dok neki smatraju kako bi koristilo zaposliti nekoga da se bavi administracijom i pomaže novim članovima da se uhodaju u uloge:

„To jako problematično. Prijenos znanja bi se jedino mogao osigurati kroz nekog alumni studenta ili tajnicu koja tu radi.“ (S2)

„Jedan problem mi je iskreno, bar na našem sveučilištu koji se pokušava riješiti je nedostatak administrativnog tajništva kakvo imaju na primjer u Zagrebu(...) Primjerice problem koji sam ja imao da mi bivši predsjednik zbora nije ostao zamjenik i ostao pomagat, financijski izvještaj, ja ne znam kako bi ja to napravio i još neke te stvari koje se toliko rijetko događaju da 2 od 3 predsjednika niti neće doći u kontakt s njima ali onda imat nekoga tko je duže u zboru i kome se to nešto možda dogodilo pa već ima neko rješenje, dosta olakšava. Mislim da je problem što u dosta sveučilišta i u dosta generacija različitih ovog sveučilišta nije bilo tog prijenosa znanja ili alumni kluba i liste kontakata koje ja znam da mogu nazvat. Okej, on je bio predsjednik tad i tad i mogu ga nazvat i pitat kakav je bio problem. Može se dogoditi sto stvari, primjerice autorski ugovor sa izvođačima iz druge države, smještaj u studentskim projektima na mjestima koje nemaju mogućnosti izdat e- račun i tako neke slične zavrzlake. Nećemo se lagat, većina studenta koji uđu u studentsko predstavništvo će nadoći sami na to rješenje ali imat tako kontakt koji se može pomoć, dosta znači i uštedi vremena i može se fokusirat na druge stvari. Neće takav neki problem oduzet tjedan dana, oduzet će dva dana.“ (S4)

Sugovornik 4 je istaknuo svoj primjer u kojem mu je bivši predsjednik pomogao da se uhoda u svoju ulogu i ostao mu pomagati kao zamjenik ali primjerice Sugovornik 3 ističe skroz obrnutu situaciju u kojoj se našao jer njega nitko nije uveo u zadaće:

„Ja se sjećam svog prvog dana u studentskom zboru gdje sam sjedio i gledao prekriženih ruku kao tele u šarena vrata: „i kaj mi sad tu delamo?“ . Dok nisam srećom, donekle brzo pohvatao konce.“ (S3)

Jedan od izvora tog problema leži u činjenici da velik broj studentskih predstavnika ne veže nikakvu odgovornost prema funkciji koju su obnašali, te kad im završi mandat samo nestanu zajedno sa potvrdama koje mogu priložiti u životopis i ostave nove predstavnike da se muče sa istim problemima pri učenju;

„Zato što studentsko predstavništvo koje se mijenja svako dvije godine, dosta studenata ne ide na drugi mandat i onda često se dogodi da samo generacijski nastaju rupe u znanju koje taman kad predstavništvo uspije riješiti ode ća i više ih ne zanima. Ne zanima ih studentsko predstavništvo, ne zanima ih bavljenje time, još manje ih zanima što će ostavit iza sebe, glavno je da su odradili svoje. Sad dosta ih radi savjesno, to je sve okej, dok su na poziciji rade odlično ali nećemo se lagat, dosta ljudi nakon što završi, oni su

stavili to u životopis, odradili su najbolje što su mogli ali kasnije ih to ne zanima i nove generacije ne znaju i upadaju u iste probleme u koje su upadale i prijašnje generacije.“
(S4)

Sugovornik 2 ističe problem koji je moguć prilikom takvih oblika prenošenja znanja a taj je da bi se trebao omogućiti prijenos znanja ali da bi trebalo paziti da to ne preraste u to da netko ima utjecaj na donošenje odluka trenutnog sastava studentskog zbora:

„Znači treba im se donekle omogućiti osnovne informacije od toga što se radilo, kako se radilo, koji su bili problemi ali opet ne može se dat bivšem predsjedniku previše doticaja sa novom upravom kako on ne bi utjecao na njihova mišljenja. Tu eventualno kroz neki alumni klub studenata na nacionalnoj razini tipa bar bivših predsjednika HSZ-a da su oni svi na istome mailu i da možeš zatražiti da se vi nađete pa raspraviti. Ali to je uvijek problem oko odnosa. Da svaka godina bira za sljedeću koji su to alumniji kojima se sljedeći zbor može javiti.“ (S2)

S tom temom ulazimo u sljedeći problema a to je nepostojanje konkretnih pravila i transparentnih procesa, primjerice kad se dogode neki propusti pa tu možemo ubrojiti i ove propuste pri primopredaji jer jedan dio odgovornosti studentskog predstavnika svakako bi trebala biti primopredaja i izvještaj koji se ostavlja nasljednicima na funkciji, a za njih nema propisanih sankcija. Sugovornik 4 na pitanja o odgovornosti i transparentnosti govori na šaljiv način jer je i sam na neki način iznenađen koliko malo o tome u Zakonu piše na tu ozbiljnu i bitnu temu. Osvrće se da nitko ne pazi da se izvršava ni ono što je propisano, a razina transparentnosti je toliko štura da ni on sam nije siguran što bi trebao da dosegne zadovoljavajuću razinu transparentnosti:

„Koliko ja znam nema to ništa pretjerano, čak ako ima to je toliko loše definirano da ono pročitao sam i zaboravio da postoji. Kao baš ono što sam rekao da čak i dužnosti koje jesu propisane ukoliko se ne izvršavaju nikoga nije briga. Ništa se ne događa ako se ne izvršavaju. Rad studentskog zbora je javan ali ja ne znam što to znači uopće? Jel to da je javan znači da ja moram zalipiti zapisnike na Internet? Jel mi vrata moraju biti otvorena dok držim sjednicu? Jel znači da moram live streamat svaku sjednicu na Youtubeu? Nemam pojma što znači da je rad javan. Nejasno je definirana ta javnost.“
(S4)

U nastavku ipak imamo primjer u kojem vidimo da sugovornik nije protiv transparentnog rada, štoviše sve zapisnike i pravilnike javno objavljuju putem internetske stranice, a zapostavlja društvene mreže i čak pomalo u odgovoru vidimo natruhe prijezira prema objavljivanju određenog sadržaja od strane drugih studentskih zborova:

„Ali ono što je meni bitnije od prisutnosti u društvenim medijima je da postoji stranica internetska studentskog zbora na kojoj su dostupni svi zapisnici i pravilnici. Bitnija mi je ta transparentnost nego ta neka ajmo reć, bitnija mi je transparentnost i internetska stranica nego ti društveni mediji : „bili smo tu i tu i bilo nam je super.“ (S4)

Sugovornik 2 u sličnom smjeru nastavlja kako bi odluke koje se donesu i ono čime se studentski zbor bavi da mora biti javno dostupno. Kako bi zaštitio do neke razine studentske predstavnike smatra da sa zapisnicima treba biti oprezan jer bi njihovo potpuno objavljivanje moglo ugušiti raspravu oko nekih „škakljivih“ pitanja:

„Po meni na način da informacije trebaju biti javno dostupne. Odluke, ne možda zapisnike sjednica, da mogu tamo otvoreno pričat o nekim problemima treba zaštititi predstavnike. Da može član doći i reći da ima problem u studentskom centru i da pozna Antu, Kristijana i Ivana koji su preko veze. I to mora ostati tu. Al da oni znaju čime se mi bavimo, da imaju uvid u to koje su naše točke dnevnog reda i koje su naše odluke po tim točkama i na šta mi trošimo financije.“ (S2)

Sugovornik 2 strastveno izlaže stajalište u kojem se osvrće upravo na nedostatak propisane odgovornosti i sankcija za propuste već je to ostavljeno rektorima na procjenu:

„Općenito prema zakonima i općenito prema studentima koje predstavljamo, provođenje izbora odnosno odgovornost nad radom studentskog zbora. Nije dovoljno pisati da je rektor odgovoran i onda on odgovara sam sebi. Treba se jasno i glasno znati kakve su sankcije za koje propuste. I to što nitko ne vrši kontrolu nad nama i to što ima previše nelegalnih stvari koje se rade u zborovima. Evo ima nekih primjera ako rektor ne želi nešto dirat iako je nelegalno, on to ne mora dirat.“ (S2)

Nastavlja kako je on u potpunosti za to da se propiše odgovornost i za studentske predstavnike kako bi se jedan dio njih ipak natjeralo da se ponašaju odgovorno prema funkciji koju obnašaju:

„I odgovornost, ja sam apsolutno za da se uvedu kazne. Znači da studenti moraju odgovarati za svoje posljedice, nevažno što smo mi tu volonterski. Ti kad volontiraš ako voziš djecu u školu i ako si popio i skrenuo i ubio tu djecu, jel ti onda nisi odgovoran jer si volonter? Ti si odgovoran, nevažno jel to bio full time job ili volonterski, ti odgovaraš za svoje postupke. Moraju postojati neke vrste kazni.“ (S2)

Sugovornici nailaze na niz strukturalnih slabosti koje proizlaze iz Zakona i drugih akata, primjerice problem u kojem se studentski predstavnik pita što napraviti kad zatekne evidentno kršenje zakona i smatra kako nikoga ne bi bilo briga pokazuje samo jedna elementarni aspekt u kojem je sustav zakazao:

„Evo ja prvi kao predsjednik studentskog zbora ne znam što bi napravio da otkrijem da je netko na trećem mandatu u nekom drugom zbor ili predsjednik u nekom drugom zboru. Ne znam kome bi se obratio ni bili ikoga bilo briga. I tako postoje ti neki članci Zakona koji čak i uz dobre članke uz nezainteresiranost za provođenje i nejasnu definiranost što se događa u slučaju da se taj zakon ne poštuje. Primjerice meni još dan danas nije jasno ako ja odučim se kandidirati treći put za studentskog predstavnika što je protuzakonito i kandidatura mi prođe povjerenstvo za kandidature i ja budem izabran teći put za predsjednika tko je tu odgovoran. Jesam li odgovoran ja? Je li odgovoran cijeli studentski zbor? Je li odgovoran rektor? Je li odgovoran senat? Nemam pojma. Tako da ima tu nekih nedefiniranosti i nelogičnosti ali najveći problem kod stvari koje su čak dobro definirane nema tu volje za provođenje.“ (S4)

Veliku dozu kritika je dobilo uređenje provođenja studentskih izbora jer je vidljivo da studentski predstavnici su svjesni da se u tom procesu događaju nezakonite radnje koje prolaze ne kažnjeno, pogotovo dio o trajanju izbora kroz dva dana gdje se kutije ostavljaju preko noći bez nadzora:

„Ono noćenje kutija na fakultetu mi je najmrskija stvar ikada. Gdje sam u nekoliko navrata od više različitih izbora čuo da se događalo da su se kutije vozale po cijelom gradu, da su se zamijenile, da su ovo, da su ono, da se svašta događalo s tim kutijama. Te kutije vole dobit noge, krila, što god očes, a neki misle da su životinje pa dođu tijekom noći pa ih nahrane da ne bi gladne bile. Što evo recimo u nekakvoj teoriji, moj Studentski zbor ima ključeve od Fakulteta i sad da je kutija negdje drugdje bila a ne u uredu Dekana. Da je kutija, ne znam u hodniku referade, koji je u odvojenom dijelu Fakulteta

ja sam mogao doći i ubaciti glasova koliko god sam htio i tko bi mogao reći da nisam? Osim ako netko nije spavao ispod.“ (S3)

„Reguliranje studentskih izbora i rada studentskih zborova. Mora postojat neka jednakost. Ne može biti da ____radi to što radi, ____ da rade to što rade a da mi ostali gledamo, a nije to po Zakonu, nismo mi takvi. Znači samo načelo jednakosti da se poštuje, kako meni tako svima i to bi uvelike već promijenilo sve unutar zbora.“ (S2)

Prema sugovorniku 4 veliki problem jest financiranje studentskih zborova za koje smatra da bi trebalo detaljno propisati na način da dolazi iz postotka oporezivanja studentskog ugovora, na taj način smatra kako bi se doskočilo tome da se mora ponovo raspravljati o financijama jer bi one pratile porast ili pad studentske satnice koji je vezan za minimalnu plaću:

„(...) mislim da bi u zakon trebalo uvest koliko Ministarstvo svakom studentskom zboru isplaćuje i to mislim da ne treba pisat iznos nego trenutni prijedlog HSZ-a se meni sviđa da je to određen postotak rada studentskog, odnosno studentskih ugovora. Jednako kako se SC financira 12% ide za studentski standard, 0,5% ide za studentske projekte pa da od tog studentskog standarda 1% ili pola posto od studentskog rada u tom SC-u bude proračun tog studentskog zbora. Čisto da se stvori neki samo održavajući i samo regulirajući mehanizam financija koji prati inflaciju i prati studentski minimalac. Skače inflacija, skače minimalac, cijene i automatski skače proračun studentskog zbora“ (S4)

Jedan element koji često zakaže je komunikacija među članovima studentskih zborova ali i komunikacija s drugim studentskim zborovima. Sugovornik 3 napominje kako u nekim situacijama studentski predstavnici imaju interese koji se razlikuju, odnosno nisu komplementarni što ih stavlja u ulogu suparnika. Smatra kako oko nekih pitanja treba biti više kompromisa jer su se studentski predstavnici vjerojatno našli u puno sličnih situacija:

„Apsolutno je to sukob interesa, ali ne u smislu to je sukob interesa ja ću samog sebe imenovati, nego je to imamo različiti interese koji su međusobno u sukobu. Ja želim ovo, ti želiš ono i sad svaki vuče na svoju stranu. Poprilično fali kompromisa i otvorene komunikacije jer sam poprilično siguran da se svaki studentski predstavnik susreo sa: „Neka ovo ostane među nama i nemoj molim te da to dođe do XY“ i slične rečenice. Bilo od studenata međusobno ili od uprava.“ (S3)

Loši odnosi unutar samog zbora mogu pridonijeti osjećaju stagnacije i sukoba među predstavnicima koji umjesto da se fokusiraju na zajednički rast i razvoj studentskih aktivnosti i djelovanja, svoj fokus prebacuju na interne sukobe:

„Donekle funkcionira: „ako radi nemoj dirat“, funkcionira iz razloga što smo uspjeli odraditi natječaj iako je tu bilo popriličnih problema, što se tiče same sinergije udruga i zbora, zbor je rekao bi u jednoj negativnoj stagnaciji. Ne funkcionalan je po meni, što je tužno, stvarno. Mislim da je i zamor materijala ali i među ostalim manjak volje zbog toga što su se često uvlačile osobne stvari.“ (S3)

Sugovornik 4 smatra kako studentski predstavnici ne bi trebali imati zadržku kontaktirati svoje kolege s kojima imaju više dodirnih točaka nego što misle. Smatra kako se studentski predstavnici ponekad fokusiraju na razlike koje im se pripisuju poput druge studijske grupe i nedovoljna osobna bliskost, umjesto da fokus bude na sličnostima i zajedničkim problemima kroz koje bi se pronalazila zajednička rješenja:

„Neusklađenost rasporeda, nismo dovoljno dobri na osobnoj razini pa mi je strah javiti se osobi. Mislim da nemaju nekih ogromnih prepreka. Dosta velika prepreka je sama volja studentskih predstavnika da se jave drugim predstavnicima, a i problem je neko ne razumijevanje toga da imaju puno više dodirnih točaka nego što misle da imaju. Kao studiraju na različitim odjelima pa nemaju dodirnih točaka ali zapravo dosta dodirnih točaka će imati, pa čak i to nekakva miskoncepcija da je on kao na jednom odjelu, a ja na drugom pa kao nema smisla javiti mu se neće znati.“ (S4)

Strukturalna disfunkcionalnost i diskontinuitet u studentskom predstavništvu duboku su ukorijenjen problem koji značajno utječe na efikasnost rada studentskih predstavnika. Jedna od ključnih slabosti sustava studentskog predstavništva jest nedostatak kontinuiteta u prijenosu znanja među generacijama predstavnika. Često dolazi do situacija u kojima novi predstavnici ulaze u funkcije bez dovoljno prethodnog iskustva ili uputa od svojih prethodnika, zbog čega se ponavljaju iste greške, a studenti se nalaze u začaranom krugu neznanja i neučinkovitosti zbog potrebe savladavanja osnova iznova. Odsustvo strukturiranih mehanizama za prijenos znanja, poput alumni klubova ili jasnih administrativnih uputa, dodatno otežava situaciju i stvara praznine koje onemogućuju napredak i nadogradnju iz generacije na generaciju. Nepostojanje transparentnih pravila i jasnih procesa otežava rad studentskih predstavnika jer na mnogim visokim učilištima pravila su nedefinirana ili se ne poštuju u praksi, što dovodi do

osjećaja nesigurnosti i nepovjerenja među studentima. Primjer su studentski izbori koji često nisu dosljedno regulirani, a kontrola nad provedbom Zakona nerijetko izostaje. Unatoč postojanju zakonskih okvira, manjak volje za provođenje zakonskih odredbi čini studentsko predstavništvo krhkim i ponekad nefunkcionalnim. Posljedica slabe zakonske regulacije na području uloga, obveza i odgovornosti pruža priliku da sukobi između studentskih predstavnika na osobnoj razini zaguši djelovanje studentskog zbora gdje se vlastiti interesi probijaju u prvi plan na uštrb zajedničkog djelovanja na postojećim problemima. Naposljetku, problemi poput nedostatka edukacije, prijenosa znanja, transparentnosti i međusobne slabe suradnje među predstavnicima duboko su ukorijenjeni u samoj strukturi studentskog predstavništva. Bez ozbiljnog pristupa reformi zakonskih i proceduralnih okvira teško je očekivati značajne pomake.

7.5. Sinteza nalaza

Kroz polustrukturirane intervjuje sa studentskim predstavnicima ukazuje se nekoliko nalaza o izazovima, očekivanjima i stvarnim ograničenjima s kojima se suočavaju studentski predstavnici u institucionalnom sustavu visokog obrazovanja. Studentski predstavnici opisali su svoj položaj kao marginaliziran i često slabo prepoznat što je u skladu iz nalaza koje ima ESU (2018) pri čemu su također zaključili kako pozicija studenata je osnažena na političkoj razini ali stvarna uključenost još uvijek nije realnost, dok Palma (2021) kao glavni uzrok osim zakonodavnog okvira vidi to da studenti često nemaju pristup ključnim informacijama unutar institucija, što dodatno otežava njihovu ulogu i pretpostavlja da sudjeluju s nepotpunim informacijama. Česta zamjerka sugovornika koju iznose je njihova nevidljivost i često samo formalno uključivanje u procese donošenja odluka. Uprave sveučilišta i fakulteta u velikoj ih mjeri prema njihovom mišljenju doživljavaju kao formalne aktere, bez stvarnog utjecaja, dok se njihova uloga često svodi na simboličnu, bez stvarne težine u donošenju važnih odluka koje su bitne za studente. Sugovornici su podijelili svoja iskustva u kojima su prisustvovali sastancima i raspravama bez realne mogućnosti da utječu na konačne odluke, što je na njih djelovalo demotivirajuće na izvršavanje funkcije.

Nadalje, važna točka za sve sugovornike jest ograničena autonomija studentskih zborova, čiji su članovi prisiljeni balansirati između sveučilišta, studentskog centra, resornog ministarstva i

potreba studentske zajednice. Sugovornici su izrazili želju za stvarnom autonomijom koja bi im omogućila neovisnost u radu i glas koji se ozbiljno uzima u obzir. U postojećem zakonskom okviru, studentski predstavnici nemaju značajne ovlasti niti jasno definirane mehanizme koji bi omogućili sudjelovanje u donošenju odluka od važnosti za studentski standard i kvalitetu studiranja. Štoviše, sugovornike najviše frustrira neodređenost zakona kad je u pitanju definiranje studentskog standarda pri čemu bi bile jasnije obveze svih aktera kako istome doprinijeti. Zakonski okvir trenutno omogućuje upravi sveučilišta da definira u kojim tijelima studenti smiju sudjelovati, prema sugovornicima to često rezultira njihovim ograničenim uključivanjem u rad pojedinih tijela. Studentski predstavnici često nailaze na nerazumijevanje od strane studenata koji sa spomenutim ograničenjima u odlučivanju nisu upoznati i imaju neskladna i nerealna očekivanja od studentski predstavnika. Često se od studentskih predstavnika očekuju brze i radikalne promjene, dok u stvarnosti to nije moguće, što ukazuje na manjak poznavanja osnovnih demokratskih procedura koje bi se prema Pateman (1970) mogle lako razriješiti kroz participativnu demokraciju koja bi zaintrigirala studente i omogućila im aktivan doprinos u odlučivanju i na neki način potaknula studente da se prije svega upoznaju sa studentskim predstavništvom. Pogotovo kad se u obzir uzme slab prijenos između generacija studentskih predstavnika koji nameće potrebu da svaka generacija prvo mora savladavati osnove da bi mogla doprinijeti. Problem je nedovoljna obuka i podrška studentima u upravljanju ističe i Palma (2021) uz relativno kratko vrijeme koje studenti provode unutar institucije, što stvara visoku fluktuaciju predstavnika koji se stalno mijenjaju i nemoguće je postići kontinuitet rada. Neki sugovornici kao osiguravanje kontinuiteta rada vide profesionalizaciju. Odnosno, nešto slično onome što se dogodilo na primjeru Njemačke gdje su se studentski zborovi suočili s potrebom za profesionalizacijom svog djelovanja kako bi odgovorio na rast članova i povećane zahtjeve za učinkovitom koordinacijom. Prilikom profesionalizacije studentski predstavnici i dalje imaju zadnju riječ dok om zaposlenici administrativno pomažu (Jungblut i Weber, 2012).

Studentski zborovi kao nešto veći sustavi imaju velik broj studenata koji su uključeni u rad što dovodi do izostanka osjećaja odgovornosti i pojave „slobodnih jahaća“ (Olson, 1971.) dok stvaran rad i napor dopada manjinu. Svi ti faktori dovode sugovornike do emocionalnih i psiholoških pritisaka koje doživljavaju kroz bavljenje studentskom predstavništvom. Pritisaci prema sugovornicima dolaze sa svih strana, kroz konflikte s uprava sveučilišta i studentskih centara, birokratske prepreke, negativne percepcije unutar studentske zajednice i stvaraju dodatan teret. Predstavnici su često stigmatizirani kao politički akteri s osobnim interesima koje

„ništa drugo ne zanima“, što dodatno opterećuje predstavnike koji se trude izboriti za prava studenata, a takvo etiketiranje smanjuje povjerenje u njihovu ulogu i važnost iste. Sugovornici su također osim emocionalnog iscrpljenja iskazali kako je teško vremenski uskladiti obveze studentskog predstavnika, studenta i osobnog života.

8. Zaključak

Studentsko predstavništvo, iako je formalno priznato kao glas studenata unutar akademske zajednice, suočava se s ozbiljnijim izazovima koji otežavaju njegovu funkcionalnost i učinkovitost. Rad koji je pred nama iscrpno istražuje te izazove ukazujući na potrebe za temeljitim strukturnim i zakonodavnim reformama, većom podrškom te redefiniranjem uloga i odgovornosti kako bi studentski predstavnici mogli u potpunosti ostvariti svoj mandat. Jedan od ključnih problema koji proizlazi iz ovoga rada odnosi se na nedostatak kontinuiteta i prenošenja znanja među generacijama studentskih predstavnika. Ova neusklađenost rezultira institucionalnim rupama između mandata gdje se vrijedno iskustvo ne prenosi dalje ostavljajući nove predstavnike bez uputa i smjernica. Rad ukazuje na to kako bi stvaranje formalnih mehanizama za prijenos znanja poput alumni klubova ili mentorstva između nekadašnjih i novih predstavnika moglo pomoći u ublažavanju ovog problema. Administrativna podrška također se izdvaja kao ključno rješenje koje bi omogućilo kontinuitet rada i smanjilo ovisnost o individualnim naporima predstavnika. Rad dodatno ističe nedostatak konkretnih pravila i transparentnih procesa u djelovanju studentskih zborova, dok nejasni propisi oko izbornog procesa, donošenja odluka i nedefiniranost procedura stvaraju ambijent nesigurnosti i pravne nejasnoće. Zakon o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama te srodni akti često su u praksi samo formalnost, dok u stvarnosti nedostaje volje za njihovim dosljednim provođenjem. Ovaj nedostatak pravne jasnoće dodatno doprinosi osjećaju nemoći i konfuzije među studentskim predstavnicima. Marginalizacija studentskih predstavnika također je jedan od značajnijih problema koji su istaknuti u ovom radu. Iako formalno sudjeluju u radu akademskih tijela, u stvarnosti se njihov glas često zanemaruje, a politikanstvo unutar akademske zajednice i utjecaji vanjskih aktera smanjuju relevantnost studentskog zbora kojeg se svodi na simboličnu ulogu. Ovaj nedostatak stvarne moći i autonomije dodatno umanjuje osjećaj važnosti među samim studentskim predstavnicima koji se bore s ograničenjima u odlučivanju i posljedično s demotiviranošću za obavljanje uloge. Ograničena autonomija studentskih zborova otežava njihove napore da učinkovito zastupaju interese studenata. Studentski zborovi često su ovisni o Ministarstvu i sveučilištu, dok balansiranje između tih dvaju subjekata dodatno komplicira njihov rad. Ističe se potreba za redefiniranjem odnosa između studentskih predstavnika i sveučilišta kako bi se omogućila veća neovisnost u donošenju odluka i veća odgovornost prema studentima koji ih biraju. Poseban naglasak stavljen je na nedostatak zakonodavne potpore i neusklađenost između očekivanja i stvarnosti studentskoga predstavništva. Studentski predstavnici zakonski su definirani kao

sudionici u radu tijela, ali u praksi njihova uključenost u donošenje važnih odluka često je ograničena. Studentski se predstavnici nerijetko susreću s nerealnim očekivanjima i od strane studenata i od strane akademske zajednice, a studenti od svojih predstavnika očekuju brze i konkretne promjene ne razumijevajući ograničenja njihovih ovlasti. Diskrepancija između uloga i ovlasti posebno se ističu u radu pravobranitelja koji su često preopterećeni birokratskim procedurama, dok njihov mandat traje dovoljno kratko da jedva ovladaju složenom materijom. Nejasno definirane ovlasti osobito u prijelaznim razdobljima između mandata dodatno otežavaju učinkovitost ovakvih pozicija. Nedostatak transparentnosti u donošenju odluka problem je s kojim se studenti redovito suočavaju. Iako se formalno navodi da su studenti uključeni u sva relevantna tijela, u stvarnosti često nisu informirani o ključnim odlukama. Konačno, to rezultira nepovjerenjem studenata prema studentskom predstavništvu. Predstavnici su često stigmatizirani kao političari u negativnom kontekstu, što dodatno potkopava njihovu vjerodostojnost. Studenti koji nisu dovoljno informirani o stvarnim ovlastima i mogućnostima studentskih zborova razvijaju skepsu prema njihovoj ulozi. Ova stigmatizacija ne samo da smanjuje interes za sudjelovanje u predstavničkom radu, već i smanjuje cjelokupnu učinkovitost zborova u rješavanju studentskih problema. Svi navedeni strukturalni problemi koji proizlaze iz Zakona o studentskom zboru i drugim sličnim organizacijama dovode do toga da se kod studentskih predstavnika javljaju emocionalni i psihološki tereti. Ovaj važan aspekt često ostaje neprimijećen. Emocionalni i psihološki pritisci na studentske predstavnike mogu se manifestirati kroz frustracije zbog nemogućnosti postizanja promjena unatoč svojim naporima i angažmanu. Osjećaj nemoći i česte prepreke u komunikaciji s upravama i tijelima vlasti vode do visoke razine stresa. „Pritisci sa svih strana“, kako je jedan sugovornik opisao, čine položaj studentskih predstavnika posebno izazovnim, dok pokušavaju balansirati između vlastitih studijskih obveza i zahtjeva predstavničke funkcije. U ovom poglavlju rad jasno pokazuje kako nedostatak vremena i pritisci dovode do osjećaja preopterećenosti, što može ozbiljno ugroziti njihovu motivaciju i dugoročni angažman kao studentskih predstavnika, ali i narušiti ravnotežu između ostalih segmenata privatnog života jer uspjeh na jednom polju često dolazi nauštrb drugog što stvara frustracije i dovodi do osjećaja neispunjenosti.

Ovaj rad kroz razgovor sa studentskim predstavnicima pokazuje da studentsko predstavništvo u trenutnom zakonodavnom okviru zahtjeva određene promjene. U svrhu poboljšanja kontinuiteta rada, prijenosa znanja i transparentnosti, nužno je stvoriti sustav podrške za studentske predstavnike, uključujući veću administrativnu podršku i formalizirane prijenose znanja koji se temelje na propisanoj odgovornosti. Također, velik problem je manjak

autonomije studentskih zborova koji su ovisni o sveučilištima za sve važnije odluke i financiranje. Zakonodavni okvir trebao bi se prilagoditi kako bi se osiguralo dosljedno poštivanje propisa i transparentnost u radu jer trenutne pravne nejasnoće te nedostatak volje za provođenjem postojećih odredbi Zakona potkopavaju povjerenje u studentske predstavnike, što je pogotovo vidljivo u procesu studentskih izbora. Studentski predstavnici trebaju imati jasno definirane ovlasti koje će osnažiti da budu stvarni akteri promjena unutar akademske zajednice. Istovremeno, mora se osigurati mehanizam praćenja i kontrole provođenja Zakona zato što trenutno zakoni često postoje samo na papiru, bez stvarne provedbe i mehanizama sankcija za nepridržavanje istih. Kako bi se smanjio emocionalni i psihološki teret koji prati studentske predstavnike potrebno je uz jasno definiranje uloga i načina ophođenja prema drugima akterima s kojima dolaze u susret razmotriti i propisivanje nekog oblika fleksibilnosti u studijskim obavezama koje bi moglo olakšati balansiranje između studentskog i predstavničkog života, čime bi se umanjio stres. U konačnici, reforma studentskog predstavnništva mora obuhvatiti sve aspekte njihova rada, od institucionalnih promjena koje će osigurati veću autonomiju i odgovornost do pružanja definiranog okvira koji će dovesti do manjeg stresa pri obavljanju uloge studentskoga predstavnika. Jedino kroz integrirani pristup koji povezuje zakonodavne promjene s jačanjem administrativne pomoći i želje za primjenom i provođenjem zakonodavnog okvira studentski zborovi mogu postati snažniji zagovornici studentskih interesa, a ne marginalizirani i stereotipizirani sudionici u akademskim procesima, već akteri promjene, promjene na bolje.

9. Prilozi

9.1. Kodna matrica

	Tematski kodovi	Deskriptivni kodovi
Nevidljivost i marginalizacija studentskih predstavnika u institucionalnom sustavu	Politikanstvo u akademskoj zajednici	Nezainteresiranost za rješavanje problema, utjecaj vanjskih aktera, studentski zbor kao alat, simboličko participiranje, irelevantnost studentskog predstavnništva
	Ograničena autonomija studentskih zborova	Želja za autonomijom studentskih zborova, balansiranje između ministarstva i sveučilišta, „da naš glas vrijedi“, treba biti nevažno tko te voli a tko ne, ako studenti izaberu nekoga onda je to zato što se slažu s njim, „Moramo izbacit da mi predložimo, već izabiremo i imenujemo“, ne doživljava se studentske predstavnike kao aktere, „nema toga što nije studentsko pitanje“, „ne može osigurati veću autonomiju nikako, samo je pitanje o kome će biti ovisniji.“
	Nedostatak podrške od sveučilišta i ministarstva	Nizak fiksni dio za financije, „neke strukture su zbog birokracije i administracije malo spore“, financije nisu problem, deklarativna podrška, bez podrške u značajnim pitanjima
	Nedostatak zakonodavne potpore	Zakonski sudjeluju u radu svih tijela, sveučilište definira u kojim tijelima su studenti, u tijelima i jesu i nisu, neki studente uključuju u rad a neki ne, Zakonski djelokrug djelovanja nekih tijela nije određen, problem pravobranitelja i njegove funkcije, problem nedostatka zakonodavne

		<p>kontrole studentskih udruga, nezainteresiranost za provođenje nekih aspekata zakona, manjak kontrole i odgovornosti koje proizlaze iz neodređenosti zakona, zbunjenost studentskih predstavnika zbog nedovoljne definiranosti.</p>
<p>Nesklad između očekivanja i stvarnosti studentskog predstavništva</p>	<p>Nerealna očekivanja od studentskih predstavnika</p>	<p>Glas studenata, prevelika i nerealna očekivanja od studentskih predstavnika, studentski predstavnici nailaze na nerazumijevanje studenata oko njihovih ovlasti i mogućnosti, nedefiniranost studentskog standarda, sudjelovanje u povjerenstvima u kojima studenti su u manjini, misle da studentski predstavnik može smijeniti profesora koji dosad nema ni opomenu izrečenu, studentski predstavnik ne može zaobići proceduru</p>
	<p>Diskrepancija između uloga i ovlasti</p>	<p>Neka prava i ovlasti se ne razlikuju od prava i ovlasti „običnog“ studenta, manjak ovlasti kod pravobranitelja, treba povećati ovlasti, „s nekakvom moći dolazi velika odgovornost“, nejasnoće u prijelaznom razdoblju između mandata, pravobranitelj mora upoznati puno pravilnika i poslovnika što je dugotrajan proces, kratak mandat sa ovladavanje materijom, odgovornost za postupke</p>
	<p>Nedostatak transparentnosti u donošenju odluka</p>	<p>Studenti nisu uključeni u donošenje odluka, navedeno je da sudjeluju u svim tijelima ali to nije tako, na sveučilištu je da odredi koja su to tijela, ima dobrih i loših primjera, brzo treba odlučiti o delikatnim odlukama bez prethodnog znanja,</p>

	Nepovjerenje studenata prema studentskom predstavništvu	Stigmatizacija da su političari u negativnom kontekstu, „da sam političar, da sam ovo da sam ono, da ću se kad-tad učlaniti u neku mladež i da me gledaju kao ulizicu upravi i profesorima“, „mali broj ljudi koji zna što je studentsko predstavništvo“, nedostatak povjerenja od studenata u institucije, „većinu problema koje bi studentski predstavnik trebao rješavati neće niti saznati, zato što će studenti ići preko drugih kanala“,
Emocionalni i psihološki teret studentskog predstavništva	Frustracije zbog neuspjeha u postizanju promjena	Frustracije nakon lošeg sastanka u Ministarstvu, „nismo im više ni rupa na sviralu“, stres kad se pojave osobni problemi uz predstavničke probleme, puno toga ne stigne se sa svime pozabaviti
	Emocionalni i psihološki pritisci na studentske predstavnike	Pritisci sa svih strana, pokušaji prevare „naivnih“ studentskih predstavnika, povišeni tonovi, neugodne situacije, svađe s upravom, „moraš pilit, pilit i pilit i samom sebi sam bio naporan“
	Nedostatak vremena za studiranje i predstavnički rad	Nema vremena za ostale aktivnosti i studentski rad, želi obavljati ono za što mu je dano povjerenje, profesori progledaju kroz prste oko izostanaka, teži tretman na usmenim, „knap sam“, „odrađujem zadatke ali ne onoliko strastveno i predano koliko bi ja htio“, ako se založi za jedno onda druge stvari pate

	Neprepoznavanje rada predstavnika od strane akademske zajednice i studenata	Neujednačenost za sve studentske organizacije, udruge imaju pravnu osobnost Zbor nema, narativ: "Zašto bi ja to radio kad me nitko ne plaća?", na studentski zbor se gleda kao na savjetodavno tijelo, više radimo nego službe na sveučilištu, „mi to napravimo pro bono, da bi te netko potapšao po ramenu i rekao:“ bravo mali!“
Strukturalna disfunkcionalnost i diskontinuitet u studentskom predstavništvu	Nedostatak kontinuiteta i prijenosa znanja među generacijama predstavnika	Prijenos znanja problematičan, prijenos znanja a ne pokušaj utjecaja na studentski zbor, administrativna pomoć kao rješenje, alumni klub, nema kontinuiteta rada, manjak kvalitetne edukacije, „i kaj mi tu delamo?“, generacijski nastanu rupe, odu i više ih ne zanima, odrade da im piše, puno zavrzlama koje bi se mogle riješiti da možeš pitati bivšeg predsjednika
	Nepostojanje konkretnih pravila i transparentnih procesa	Nedostatak odgovornosti nad radom studentskog zbora, rektor je odgovoran sam sebi, trebaju se znat sankcije za propuste, nitko ne vrši kontrolu, previše nelegalnih stvari, informacije trebaju biti javno dostupne, zaštititi predstavnike, „nek se uvedu kazne“, internetska stranica na kojoj su dostupni zapisnici i pravilnici, „, bitnija mi je transparentnost i internetska stranica nego ti društveni mediji „, rad studentskog zbora je javan, „nejasno je definirana ta javnost“
	Strukturne slabosti Zakona o studentskom zboru i popratnih akata	Reguliranje studentskih izbora, „mora postojati jednakost“, noćenje kutija na faksu, kutije se vozaju po cijelom gradu, postojeći članci se ne poštuju, nejasna

		definiranost i nezainteresiranost za provođenje, „problem kod stvari koje su dobro definirane nema tu volje za provođenje“, Zakonski regulirat koliko Ministarstvo isplaćuje studentskim zborovima
	Nesuradnja među studentskim predstavnicima zbog različitih problema i ciljeva	Interesi u sukobu, „svako vuče na svoju stranu“, „neka ovo ostane među nama“, uvlačenje osobnih stvari, neusklađenost rasporeda, „nismo dovoljno dobri na osobnoj razini“, „mislim da nema nekih ogromnih prepreka“, puno dodirnih točaka, „miskonceptija da je on kao na jednom odjelu, a ja na drugom pa kao nema smisla javiti mu se neće znati“

9.2. Korišteni dijelovi Zakona

1.

Članak 5.

Studentski zbor na visokom učilištu:

- bira studentske predstavnike u senat i druga tijela sveučilišta te u vijeće i druga tijela drugih visokih učilišta,
- bira studentske predstavnike u odgovarajuće organizacije, ustanove i trgovačka društva kojima je osnivač visoko učilište,
- donosi plan i program rada studentskog zbora,
- imenuje studentskog pravobranitelja,
- brine o kvaliteti života studenata, a posebice o kvaliteti studijskog procesa, studentskom standardu, ostvarivanju studentskih prava i drugim pitanjima važnim za studente,

- predlaže nadležnim tijelima visokih učilišta plan financiranja studentskih aktivnosti,
- potiče izvannastavne aktivnosti studenata,
- donosi opće akte studentskog zbora, ako ovim Zakonom ili statutom studentskog zbora nije drugačije određeno,
- obavlja druge poslove od interesa za studente visokog učilišta.

(Zakon o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama, NN 71/2007)

2.

Članak 8.

(1) Hrvatski studentski zbor je koordinativno tijelo koje usklađuje rad svih studentskih zborova visokih učilišta u Republici Hrvatskoj na zajedničkim programima, raspravlja o pitanjima od zajedničkog interesa za studente te rukovodi aktivnostima u međunarodnoj suradnji.

(2) Kao koordinativno tijelo studentskih zborova visokih učilišta Hrvatski studentski zbor posebno:

- usklađuje rad studentskih zborova visokih učilišta,
- prati i promiče interese studenata na nacionalnoj razini,
- prati provođenje propisa o studentima,
- surađuje s ministarstvom nadležnim za visoko obrazovanje u pripremi propisa koji se odnose na studente,
- brine o uvjetima u kojima djeluju studentski zborovi na visokim učilištima,
- obavlja druge poslove važne za studente na nacionalnoj razini,
- predlaže predstavnika studenata u tijelima međunarodnih studentskih organizacija i drugih organizacija u kojima sudjeluju predstavnici studenata kojih je članica Republika Hrvatska, kojeg imenuje visoko učilište na kojem je sjedište Hrvatskog studentskog zbora.

(Zakon o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama, NN 71/2007)

3.

Naknade i doprinosi

Članak 12.

(1) Ugovor je vjerodostojna isprava za obračun i naplatu:

1. naknade za obavljeni studentski posao

2. doprinosa prema posebnim propisima

3. naknade posredniku, koja iznosi 12 % netoiznosa naknade izvođaču – za podmirivanje troškova posredovanja i poboljšanje studentskoga standarda (poboljšanje u djelatnosti smještaja studenata, za poboljšanje u djelatnosti studentske prehrane te za kulturne i sportske aktivnosti isključivo namijenjene studentima)

4. naknade posredniku, koja iznosi 0,5 % netoiznosa naknade izvođaču – u svrhu financiranja kulturnih, sportskih, znanstvenih i edukacijskih aktivnosti koje isključivo provode studenti i studentske organizacije te su isključivo namijenjene studentima. (Zakon o obavljanju studentskih poslova, NN 96/2018)

4.

Članak 17.

(1) Visoko učilište ima studentskog pravobranitelja kojeg imenuje studentski zbor na vrijeme od jedne godine, sukladno općem aktu studentskog zbora. Mandat studentskog pravobranitelja može se jednom ponoviti.

(2) Za studentskog pravobranitelja može biti imenovan student koji ispunjava uvjete za člana studentskog zbora propisane ovim Zakonom.

(3) Studentski pravobranitelj:

– prima pritužbe studenata koje se odnose na njihova prava i raspravlja o njima s nadležnim tijelima visokog učilišta,

– savjetuje studente o načinu ostvarivanja njihovih prava,

– može sudjelovati u stegovnim postupcima protiv studenata radi zaštite njihovih prava,

– obavlja druge poslove utvrđene općim aktom visokog učilišta.

(Zakon o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama, NN 71/2007)

5.

Članak 3.

(1) Visoka učilišta dužna su studentskom zboru i studentskom pravobranitelju osigurati prostor za rad, sufinancirati njihovu djelatnost te im pružati administrativno-tehničku pomoć. Visoka učilišta su dužna, sukladno svojim mogućnostima, podupirati rad drugih studentskih organizacija. (Zakon o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama, NN 71/2007)

9.3. Protokol intervjua

Uvod

Koja si godina studija?

Koliko se dugo baviš studentskim predstavništvom?

Kako si se počeo/la baviti studentskim predstavništvom?

Pitanja o izazovima studentskih predstavnika

Koje su najveće prepreke s kojima se suočavate kao studentski predstavnik u obavljanju svoje uloge?

Koji segment vašeg rada kao studentskog predstavnika možete izvršiti bez prepreka?

Imate li odgovarajuću podršku i resurse od strane Sveučilišta i Ministarstva pri vašem radu? Ako nemate, kako se nosite s nedostatkom podrške ili resursa u vašem radu?

Koje su najteže situacije ili situacije u kojima se osjećate najmanje učinkovito u ostvarivanju studentskih interesa?

Kako percipirate svoju ulogu i utjecaj unutar trenutnog sustava studentskog predstavljanja? Percipirate li ulogu studentskog predstavnika kao bitnu?

Što se prema vašem mišljenju očekuje od studentskih predstavnika? Jesu li vam postavljeni ciljevi i očekivanja od studentskih predstavnika realistična i ostvariva? Zašto?

Suočavate li se s nedostatkom informacija ili transparentnosti u donošenju odluka na sveučilištu?

Koje su najveće prepreke u postizanju suradnje i podrške između različitih studentskih predstavnika?

Imate li dovoljno vremena posvetiti se studiranju i studentskom predstavništvu u isto vrijeme?

Kako biste opisali odnos studenata prema studentskim predstavnicima? Kako se to odražava na vaš rad?

Koji su najveći izazovi u osiguravanju kontinuiteta rada i prijenosa znanja s prethodnih generacija studentskih predstavnika?

Pitanja o nedostacima i slabostima postojećeg zakona

Kako biste opisali trenutno stanje studentskih zborova i udruga na vašem sveučilištu/visokom učilištu?

Kako biste opisali nedostatke trenutnog zakona o studentskom zboru i drugim organizacijama u pogledu vaših ovlasti?

Jesu li vaše ovlasti jasno definirane u postojećem zakonu? Kako to utječe na vašu sposobnost obavljanja posla?

Koji su nedostaci u pogledu transparentnosti, odgovornosti i participacije studenata u postojećem zakonu?

Kako bi trenutni zakon trebao bolje regulirati financijsku podršku i resurse za rad studentskih predstavnika?

Kako se trenutni zakon odražava na vašu mogućnost sudjelovanja u procesima donošenja odluka na sveučilištu?

Koje su najveće praznine ili nedorečenosti u postojećem zakonu koje otežavaju vaš rad kao studentskog predstavnika?

Kako trenutni zakon utječe na predstavljanje i zaštitu posebnih interesa studenata (npr. studenti s invaliditetom, strani studenti, manjinske skupine)?

Pitanja o željenim promjenama u novom zakonu

Koje promjene želiš vidjet nakon donošenja novog Zakona?

Kako bi novi zakon trebao osigurati veću participaciju studenata u procesima odlučivanja?

Kako bi novi zakon trebao podržavati transparentnost i odgovornost studentskih predstavnika?

Koje su ključne promjene u zakonu koje će vam omogućiti učinkovitije obavljanje vaše uloge?

Kako bi novi zakon trebao promicati inkluzivnost i jednakost prilikom predstavljanja različitih skupina studenata?

Kako bi novi zakon trebao promicati veću participaciju studenata u demokratskim procesima na sveučilištu?

Koji su ključni elementi koji bi trebali biti uključeni u novi zakon kako bi se osigurala adekvatna obuka za studentske predstavnike?

Kako bi novi zakon trebao promicati transparentnost financiranja i trošenja sredstava studentskih zborova?

Kako bi novi zakon trebao osigurati veću neovisnost i autonomiju studentskih predstavnika u obavljanju njihove uloge?

Kako bi novi zakon trebao podržavati aktivno uključivanje studenata u procese donošenja odluka na sveučilištu?

Pitanja o komunikaciji i suradnji s upravom sveučilišta

Kako ocjenjujete trenutnu komunikaciju i suradnju s upravom sveučilišta?

Koje su najveće prepreke u komunikaciji s upravom sveučilišta i kako se suočavate s njima?

Kako bi novi zakon trebao poboljšati komunikaciju između studentskih predstavnika i uprave sveučilišta?

Kako se trenutni zakon odražava na vašu mogućnost utjecaja na odluke uprave?

Koji su najbolji primjeri prakse u komunikaciji i suradnji između studentskih predstavnika i uprave sveučilišta koje bi trebalo uključiti u novi zakon?

Kako bi novi zakon trebao osigurati redovitu komunikaciju između studentskih predstavnika i uprave sveučilišta?

Kako trenutni zakon utječe na vašu mogućnost pristupa i sudjelovanja u sastancima i odborima uprave sveučilišta?

Kako bi novi zakon trebao osigurati mehanizme koji bi omogućili studentskim predstavnicima dodatnu neovisnost pri odlučivanju (autonomiju) u odnosu na Sveučilište?

10. Literatura

Altbach, P. G. (2006). "Student Politics: Activism and Culture." In *International Handbook of Higher Education*, 329-345. Dordrecht: Springer Netherlands.

Antonowicz, D., Pinheiro, R., i Smużewska, M. (2014). The changing role of students' representation in Poland: an historical appraisal. *Studies in Higher Education*, 39(3), 470-484.

Atkinson, Joshua D. (2017). *Journey into Social Activism*. New York City: Fordham University Press.

Barber, B. R. (2003). *Strong democracy: Participatory politics for a new age*. Univ of California Press.

Bergan, S. (2003). Student participation in higher education governance.

Clifford, N., Cope, M., Gillespie, T. i French, S. (2016). *Key Methods in Geography*. London: Sage

European Students' Union. (2018). *Bologna with Student Eyes: The Final Countdown*

Fairbrother, K. i Warn, J. (2003), "Workplace dimensions, stress and job satisfaction", *Journal of Managerial Psychology*, Vol. 18 No. 1, pp. 8-21.

Ilišin, V. (2008). *Mladi u suvremenom hrvatskom društvu: Između apatije, adaptacije i alternative*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

Jungblut, J., i Weber, R. (2012). National student governance in Germany: the case of fzs. *European Journal of Higher Education*, 2(1), 47-62.

Klemenčič, M. (2012). "Student Representation in Western Europe: Introduction to the Special Issue." *European Journal of Higher Education*, 2(1), 2-19.

Klemenčič, M. (2014). "Student Power in a Global Perspective and Contemporary Trends in Student Organizing." *Studies in Higher Education*, 39(3), 396-411.

Kovačić, M. (2014). *Studenti kao društveni i politički subjekt. Političke perspektive: časopis za istraživanje politike*, 4(2), 43-60.

Lipset, S. M., i Altbach, P. G. (1967). *Student Politics*. New York: Basic Books.

Luescher-Mamashela, T. M. (2012). Student representation in university decision making: good reasons, a new lens? *Studies in Higher Education*, 38(10), 1442–1456.

Olson, M. (1971) *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups*. Harvard University Press.

Palma, A., Mourato, J., Vinagre, J., Almeida, F., Pessoa, A.M. (2023). Student Participation: Issues for the Governance of Higher Education. *Societies* 13, 115

Palma, A. (2021). Student participation in Higher Education Governance and Institutional Quality.

Pateman, C. (1970). *Participation and Democratic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.

Teichler, U. (2012). International student mobility in Europe in the context of the Bologna Process. *Journal of international education and leadership*, 2(1), n1.

Zakon o obavljanju studentskih poslova (NN 96/2018)

Zakon o studentskom zboru i drugim studentskim organizacijama (NN 71/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13).